

Πανεπιστήμιο Αθηνών
Σχολή Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
« Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Σπουδές »

Διπλωματική εργασία

« Η εφαρμογή των υποδειγμάτων επίλυσης διαφορών του John Burton και του Harvard στην προσπάθεια επίλυσης της διαμάχης Ελλάδας-ΠΓΔΜ για το ζήτημα της ονομασίας »

Επιβλέπων καθηγητής: κ. Βαρβαρούσης Πάρις

Εισηγήτρια: Ζάγκα Γιαννούλα

Ιούνιος 2006

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A. Εισαγωγικό σημείωμα.....σελ. 1	
Τα υποδείγματα επίλυσης διεθνών διαφορών του John Burton και του Harvard.....σελ. 2	
B. Εσωτερικές και εξωτερικές διαστάσεις του ζητήματος της ονομασίας.	
α. Ελλάδα.....σελ.11	
β. ΠΓΔΜ.....σελ.14	
Η δημόσια πρόληψη του ζητήματος της ονομασίας.....σελ.17	
Ελλάδα. Εθνικό συμφέρον και εθνικισμός-«το ελληνικό δόγμα».....σελ.20	
ΠΓΔΜ. Σύσταση εθνικής ταυτότητας.....σελ.23	
Γ. Η επίλυση της διαμάχης με άξονες τα πρότυπα του John Burton και τουHarvard.....σελ.26	
Το πρότυπο του John Burton.σελ.26	
Το πρότυπο του Harvard.....σελ.27	
Δ. Εν είδει συμπερασμάτων.....σελ.31	
Βιβλιογραφία.....σελ.35	

A . Εισαγωγικό σημείωμα

Η προοπτική της ενταξιακής πορείας της ΠΓΔΜ ανακαίνισε τις ανησυχίες για το ζήτημα της ονομασίας της, ένα θέμα εκκρεμές ακόμη ως προς τη διευθέτησή του καθόσον η ιδιομορφία του ανέστειλε κάθε αμερόληπτη προσέγγιση. Η παράκαμψη του θέματος επιμελώς και η διαιώνισή του φέρνουν πλέον τα δυο αντιτιθέμενα μέρη, Ελλάδα και ΠΓΔΜ, προ των πυλών νέων διατυπώσεων και τακτικών. Η μετατοπισθείσα προς επίλυση στους κόλπους του ΟΗΕ διαφωνία Ελλάδας και ΠΓΔΜ, το μόνο ίσως «αγκάθι» στις διμερείς των σχέσεις, διανύει ενδεχομένως το τελικό στάδιο της διευθέτησής του. Ύστερα από σειρά διαβουλεύσεων και συζητήσεων σε διακρατικό επίπεδο, χαρακτηριζόμενες ως άκαρπες εκ του αποτελέσματος για την οριστική επίλυση του ζητήματος της ονομασίας, η παραπομπή του θέματος στους μηχανισμούς επίλυσης του ΟΗΕ φέρνει τα αντιφρονούντα μέρη αντιμέτωπα με τη διαμεσολαβητική τακτική, με την προσδοκία της αποκόμισης οφελών εκατέρωθεν. Διερωτάται κανείς αν η τελική συμφωνία θα διαποτίζεται από τους όρους του παιγνίου του μηδενικού αθροίσματος, αν τα οφέλη θα συνεκτιμηθούν ορθά, αν οι προσδοκώμενοι στόχοι θα ικανοποιηθούν πλήρως και αν η έκβαση του ζητήματος θα χαίρει της ομοφωνίας των δύο κρατών. Επιπρόσθετη διερώτηση αποτελεί κατά πόσο τα δύο μέρη θα μπορέσουν να μεταφράσουν τις θέσεις των σε απευθείας κατονομάσιμα συμφέροντα ενόσω η ψυχολογική διάσταση της διαμάχης, η δυναμική του εθνικισμού, η ερμηνεία της διαφοράς και ο παράγων χρόνος, (μεταβλητές) λειτουργούν προς την ερμηνεία των παραμέτρων εξ ων συνετέθη η διαφωνία. Τα προαναφερθέντα ερωτήματα, εν είδει υπόθεσης εργασίας θα προσπαθήσουμε να επαληθεύσουμε, να διαψεύσουμε ή να τροποποιήσουμε σε αυτή την εργασία, μέσα από την περιδιάβαση των συντελεστών της δημιουργίας και διατήρησης της διαμάχης αυτής για το ζήτημα της ονομασίας και χρησιμοποιώντας ως άξονες τα πρότυπα επίλυσης διαφορών του John Burton και του Πανεπιστημίου του Harvard, τα οποία και θα παρουσιαστούν στο πρώτο μέρος αυτής της εργασίας.

Το υπόδειγμα του John Burton

Θεωρητικός των διεθνών σχέσεων ο John Burton στο έργο του *Conflict and Communication* (1969) δίνει έμφαση στην ιδιαιτερότητα και σπουδαιότητα της επικοινωνίας στην επίλυση των διαφορών. Ο ίδιος, καθώς εντοπίζει τη συμβολή των λανθασμένων εκτιμήσεων των αντιτιθέμενων μερών ως «συνένοχη» των διεθνών διαφορών, υποστηρίζει ότι η επίλυση των διαφορών πρέπει να περιλαμβάνει διαδικασίες, κατά τις οποίες η πληροφορία πρέπει να αξιολογείται πλήρως και να ερμηνεύεται σωστά.¹ Εφόσον η μεταδιδόμενη πληροφορία από μόνη της αποτελεί «φερέφωνο» αξιών, θέσεων και στόχων, η ορθή ερμηνεία και αποκωδικοποίηση αυτής σε βάρος μιας στρατευμένης και προπαγανδιστικής αξιοποίησης της, συμβάλλει στην πρόληψη και εξάλειψη των διενέξεων. Σε επόμενη του εργασία ο ίδιος θεωρητικός έρχεται να συμπληρώσει ότι η αποτελεσματική επικοινωνία, αν και σημαντική, από μόνη της κατέχει μια και μόνο πτυχή της επίλυσης των διεθνών διαφορών.²

Προκειμένου να χαρακτηριστεί συνεργάσιμη και αποτελεσματική η προσέγγιση της διαμάχης, τα αντιτιθέμενα μέρη προσελθόντα στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, θα πρέπει να προάγουν την οικοδόμηση των συνθηκών ειρήνης, δικαιοσύνης και ισότητας λαμβανομένης υπ' όψιν της κάλυψης των ανθρωπίνων αναγκών³. Ανθρώπινες ανάγκες όπως η αναγνώριση και η ταυτότητα, θεωρούνται θεμελιώδεις ανάγκες για την ανάπτυξη και την ασφάλεια σε μια κοινωνία⁴ και η επιδίωξη της ικανοποίησής τους αντικατοπτρίζεται στον ανθρώπινο συμπεριφορισμό. Οποιαδήποτε διάψευση ή άρνηση ικανοποίησης των βασικών ανθρώπινων αναγκών στις διαπραγματεύσεις επιτρέπει το χαρακτηρισμό ενός αποτυχημένου συμβιβασμού.

Και ενώ ο Morgenthau, που απέδιδε τη σύγκρουση στην επιθετικότητα για την απόκτηση, πρέσβευε ότι οι συγκρούσεις μπορούν να

¹Burton, John W. *Conflict and Communication: The Use of Controlled Communication in International Relations*. London: Macmillan and New York: Free Press, 1993

² Richardson John, Wang Jianxin, *Ethnic peace accords and ethnic conflict resolution, a survey*, New York: St. Martin's Press, 1993

³ Fisher Ronald, *Complementary between unofficial and official tracks: the potential of transfer from interactive conflict resolution*, (paper presented at the annual conference of the international studies Association, New Orleans, March 2002) Washington, American University Press, 2002

⁴ Burton J. *Conflict resolution: the human dimension*, *The international Journal of Peace Studies*, http://www.gmu.edu/academic/ijps/vol3_1/cover3_1.htm

αποφευχθούν με τη στρατηγική της απειλής και άλλων αποτρεπτικών παραγόντων, ο Burton σημειώνει ότι καμία απειλή δεν μπορεί να λειτουργήσει αποτρεπτικά, όταν ανθρώπινες ανάγκες διακυβεύονται ή τίθενται σε κίνδυνο.

Ο ρόλος ενός τρίτου ουδέτερου διαμεσολαβητή αποτελεί επίσης σημαντική πρόταση στη θεωρία του Burton για την επίλυση των διεθνών διαφορών. Η συμπερίληψη ενός τρίτου στη διαδικασία των διαπραγματεύσεων για να είναι επιτυχής και αποτελεσματική προϋποθέτει την καθιέρωση υγιούς επικοινωνίας, το χτίσιμο εμπιστοσύνης και την καθιέρωση εκείνων των όρων που να επιτρέπουν την επαρκή υποστήριξη και πλήρη εφαρμογή των διαδικασιών των διαπραγματεύσεων και επομένως των συμπεφωνημένων όρων των αποφάσεων και συμφωνιών. Για τον ίδιο τον θεωρητικό, επιτυχής μεσολαβητής θεωρείται εκείνος που δημιουργεί την κατάσταση win-win για τα αντιτιθέμενα μέρη παρέχοντας θετικά κίνητρα και στις δύο πλευρές και λειτουργώντας ως εγγυητής ενάντια στην υποτροπή ή την εξάπατηση.⁵

Κατά τον Burton ενδιαφέρον έχει η επίλυση των κοινωνικών και πολιτικών προβλημάτων, όχι η συγκράτηση, η διαχείριση και ο έλεγχος τους. Ενδιαφέρον αποτελεί η ανθρώπινη συμπεριφορά και η διαδικασία για την αποδοχή και προβολή της και όχι οι δομές που την περικυκλώνουν⁶.

Για τον θεωρητικό της ελεγχόμενης επικοινωνίας και της ανθρώπινης διάστασης των διαφορών, υγιείς και αποτελεσματικές συμφωνίες προσυπογράφονται από τα συμβαλλόμενα μέρη, εφόσον εστιάσουν, μόνοι τους ή με την παρουσία ενός τρίτου, στην ανακάλυψη των ελοχεουσών αιτιών της διαφοράς, αποκωδικοποιήσουν τις προβαλλόμενες θέσεις και τα ζητήματα και διερευνήσουν τις επικοινωνιακές διαδικασίες. Το βασικό ερώτημα είναι γιατί και από ποιους δημιουργήθηκε το πρόβλημα, για να παρακαμφθεί κατ' αυτό τον τρόπο η εμμονή στην εξέταση των συμπτωμάτων, που γίνεται συνήθως. Ακόμη και η ύστερη διατύπωση πως έγιναν λανθασμένες εκτιμήσεις, χρησιμοποιήθηκαν λανθασμένοι ορισμοί και εφαρμόστηκαν λανθασμένες πολιτικές θα φανεί αρκετά ωφέλιμη και

⁵ Richardson John, Wang Jianxin, *Ethnic peace accords and ethnic conflict resolution, a survey*, New York: St. Martin's Press, 1993

⁶ Burton, John W., *Deviance, Terrorism and War: The Process of Solving Unsolved Social and Political Problems*. New York: St. Martins Press and Oxford; Martin Robertson, 1979

παραγωγική. Ούτως ή άλλως, για τον Burton η προσέγγιση της ανθρώπινης διάστασης του προβλήματος και η ικανοποίηση των ανθρωπίνων αναγκών, που αναδύονται, αποτελούν τις επουσιώδεις κινήσεις για τις διαπραγματευτικές διαδικασίες και την επίλυση των διαφορών.

Το υπόδειγμα του Harvard

Το πρότυπο επίλυσης διαφορών του Harvard όπως διατυπώνεται στο έργο των Fisher Roger, William Ury και Bruce Patton *Getting to yes, negotiating an agreement without giving*, αποτελεί μια μέθοδο διαπραγμάτευσης βάσει αρχών ή αλλιώς διαπραγμάτευσης επί της ουσίας, κατά την οποία η σύγκλιση συμφερόντων για την αναζήτηση του αμοιβαίου οφέλους, αποτελεί το κρίσιμο σημείο στην αναζήτηση της βιώσιμης λύσης⁷. Τα τέσσερα βασικά σημεία του προγράμματος του Harvard για τη διευθέτηση των διαφορών είναι *ο άνθρωπος, τα συμφέροντα, οι επιλογές και τα κριτήρια*.

Ο ανθρώπινος παράγοντας

Ο διαχωρισμός του προβλήματος από τον ανθρώπινο παράγοντα, σημαντικός άξονας στη διαπραγμάτευση επί της ουσίας, πραγματοποιείται βαθμηδόν σε τρία στάδια. Αρχικά, η κατανόηση του τρόπου σκέψης της άλλης πλευράς, παρότι δύσκολη από τη φύση της, αποτελεί μια από τις σημαντικότερες δεξιότητες ενός διαπραγματευτή, καθώς είθισται να γίνεται ορατό και συνάμα αντιληπτό αυτό που θέλει η κάθε πλευρά να προσλάβει. Ο διαπραγματευτής, εάν θέλει να επιτύχει το άριστο δυνατό αποτέλεσμα, πρέπει να αντιληφθεί την αξία των επιχειρημάτων της άλλης πλευράς και να δικαιολογήσει το πάθος με το οποίο τα υποστηρίζουν. Σε καμία περίπτωση βέβαια αυτό δεν συνεπάγεται ότι ο διαπραγματευτής αντιλαμβανόμενος το σκεπτικό της αντίθετης πλευράς συμφωνεί και μαζί της. Η καλύτερη όμως κατανόηση του τρόπου σκέψης των άλλων, μπορεί να οδηγήσει στην επανεξέταση των απόψεων των δύο πλευρών σε ό,τι αφορά στην ουσία του προβλήματος. Ως προς τη διαμόρφωση της ή επανεξέτασης της αντίληψης για την άλλη πλευρά, το πρόγραμμα του Harvard διατυπώνει τα ακόλουθα βήματα.

⁷ Fisher Roger, Ury William, Patton Bruce, *Getting to yes, negotiating an agreement without giving in*, Great Britain, Cox & Wyman Ltd Press, 1982

- Βάλτε τον εαυτό σας στη θέση τους
- Μη βασίζεστε στους φόβους σας για να βγάλετε συμπεράσματα για τους άλλους
- Μη κατηγορείτε την αντίθετη πλευρά για το πρόβλημά σας.
- Συζητήστε όλες τις απόψεις
- Δράστε απρόβλεπτα
- Εξασφαλίστε τη συμμετοχή της άλλης πλευράς στο αποτέλεσμα βάζοντάς την από την αρχή στο παιχνίδι
- Κρατήστε τα προσχήματα, διαμορφώστε προτάσεις συνεπείς με τις αρχές τους.

Στην περιδιάβαση αυτών των σημείων, κατά το πρότυπο του Harvard, θα γίνει κατανοητό ότι στις περισσότερες περιπτώσεις των διαφορών η αντικειμενική πραγματικότητα απουσιάζει ή βρίσκεται καλά συγκαλυμμένη πίσω από τις θέσεις, που προβάλλονται, και την εικόνα που διαμορφώνεται για την άλλη πλευρά.

Δεύτερον, τα συναισθήματα δύναται να προκαλέσουν λανθασμένες αντιδράσεις, που μπορούν να οδηγήσουν μια διαπραγμάτευση σε αδιέξοδο, ή ακόμη να θέσουν τέλος σε μια διαπραγμάτευση. Οι άνθρωποι συχνά ξεκινούν τις διαπραγματεύσεις νιώθοντας ότι απειλούνται. Η διάδραση των συναισθημάτων, ο φόβος που μπορεί να γεννήσει θυμό και ο θυμός φόβο, καθιστούν εξ αρχής προβληματική τη διαδικασία της διαπραγμάτευσης. Κατά τη διαπραγματευτική μέθοδο του Harvard, ο έλεγχος των συναισθημάτων εξασφαλίζεται μέσα από τις εξής ενέργειες.

- Αναγνωρίστε και κατανοήστε τα δικά σας και τα δικά τους συναισθήματα.
- Αποκαλύψτε τα συναισθήματα και αναγνωρίστε το ρόλο τους
- Επιτρέψτε στην άλλη πλευρά να εκφράσει τα συναισθήματά της
- Μην αντιδράτε σε συναισθηματικές εκρήξεις
- Κάντε συμβολικές χειρονομίες

Απελευθερωμένοι από το βάρος των κρυφών συναισθημάτων, οι άνθρωποι είναι πιθανόν να καταπιαστούν ουσιαστικά με το πρόβλημα, να προβούν σε διαπραγματεύσεις περισσότερο εποικοδομητικές και λιγότερο επίφοβες.

Τέλος, ιδιαίτερη μνεία για την προσέγγιση της ανθρώπινης διάστασης της διαπραγμάτευσης γίνεται, μέσα από το πρόγραμμα του Harvard, στον ρόλο της επικοινωνίας. Η διαπραγμάτευση από μόνης της είναι μια διαδικασία επικοινωνίας για την σύναψη αποδεκτής λύσης. Κατανοώντας τη δυσκολία της επικοινωνίας ακόμη και για εκείνους που μοιράζονται τις ίδιες αξίες και έχουν κοινές εμπειρίες, οι συντάκτες του πονήματος της διαπραγματευτικής μεθόδου του Harvard επισημαίνουν ότι για την αποτελεσματική και καρποφόρα επικοινωνία μεταξύ των δύο πλευρών χρειάζονται τεχνικές καλής ακρόασης και στενής παρακολούθησης των όσων λέγονται. Χωρίς απαραίτητως ο διαπραγματευτής να συμφωνεί με τα λεγόμενα της αντίθετης πλευράς, μέσα από την καλοπροαίρετη πρόθεση της ερμηνείας των όσων εννοούνται πίσω από τα διατυπωμένα και εκφραζόμενα, μπορεί δημιουργικά και προς όφελος και των δύο να αποφύγει τις παρερμηνείες και τις παρανοήσεις.

Τα συμφέροντα

Στο πνεύμα της διαπραγματευτικής μεθόδου του Harvard, η συνετή λύση μπορεί να βασίζεται στα συμφέροντα και όχι στις θέσεις των αντιτιθέμενων πλευρών, καθώς συζήτηση επί των θέσεων οδηγεί σε αδιέξοδο. Ο διαχωρισμός των συμφερόντων από τις θέσεις, αν και δύσκολος από τη φύση του, είναι αποφασιστικής σημασίας και αποδίδει γιατί πίσω από τις αντιμαχόμενες θέσεις βρίσκονται συνήθως πολύ περισσότερα κοινά παρά συγκρουόμενα συμφέροντα. Η προσεκτική εξέταση των θεμελιωδών συμφερόντων, που κυρίως κρύβονται πίσω από τις θέσεις, ή ακόμη χειρότερα δεν διατυπώνονται πουθενά, μπορεί να αποκαλύψει την ύπαρξη πολύ περισσότερων κοινών ή συμβιβάσιμων συμφερόντων. Οι τεχνικές για τον εντοπισμό των συμφερόντων κατά το πρότυπο του Χάρβαρντ είναι πρωτίστως η κατανόηση των αναγκών, των ελπίδων και των φόβων που η διατυπωμένη θέση εξυπηρετεί, και δευτερευόντως η ανάλυση των συνεπειών των αποφάσεων που προτείνει η άλλη πλευρά, με γνώμονα την επίδρασή τους στα ατομικά και συλλογικά συμφέροντα. Αναζητώντας τα θεμελιώδη συμφέροντα που παρακινούν του διαπραγματευτές στη διατύπωση των θέσεων και στη διεκδίκηση των αιτημάτων τους, είναι πιθανότερη η κατάληξη σε συνετή απόφαση. Ακόμη καλύτερη, η γνωστοποίηση των συμφερόντων στην άλλη

πλευρά και η σωστή παρουσίαση του προβλήματος συμβάλλουν στην αναγνώριση ότι τα συμφέροντα είναι μέρος του συνολικού προβλήματος.

Ερευνώντας κανείς τα βασικά συμφέροντα που βρίσκονται πίσω από μια δηλωμένη θέση, αν έρθει αντιμέτωπος με βασικές ανθρώπινες ανάγκες (κυρίως για την ασφάλεια, την οικονομική ευρωστία, την ένταξη σε μια ομάδα, την αναγνώριση) που διαμορφώνουν τη θέση, θα είναι πιο συνετό η ουσιαστική ενασχόληση με την ικανοποίηση αυτών των αναγκών και όχι η στασιμότητα και η εμμονή στις θέσεις. Όσο η μια πλευρά πιστεύει ότι η ικανοποίηση των βασικών ανθρώπινων αναγκών της απειλείται από την άλλη, τόσο δύσκολη καθίσταται συγχρόνως η πρόοδος στις διαπραγματεύσεις.

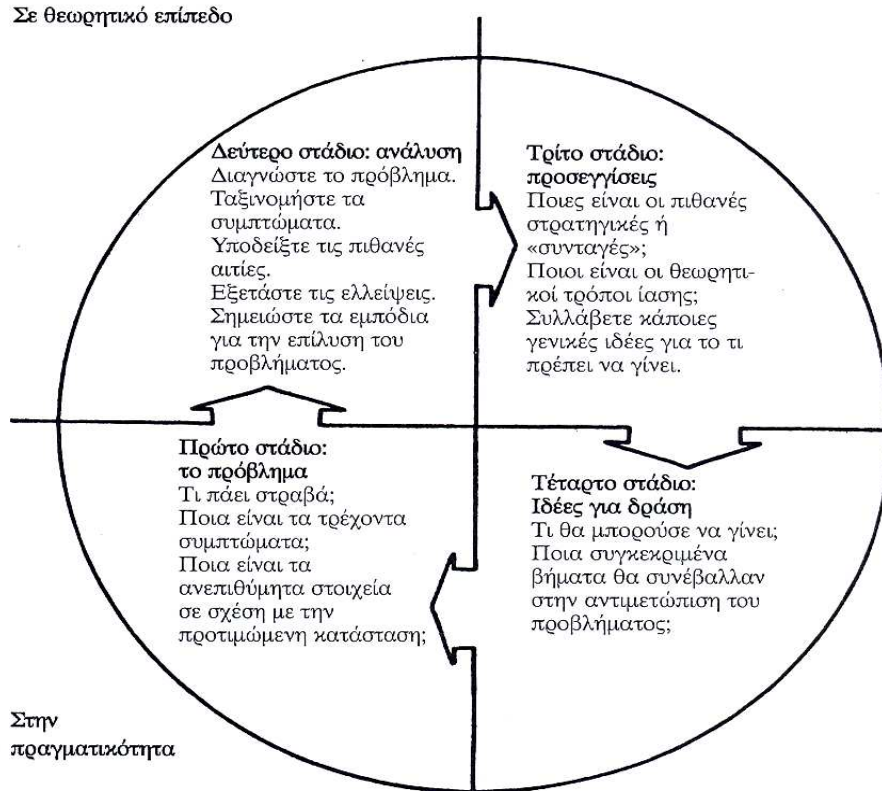
Επιλογές για αμοιβαίο όφελος

Στις περισσότερες διαπραγματεύσεις υπάρχουν τέσσερα εμπόδια που περιορίζουν τον προσδιορισμό ενός πλήθους επιλογών, οι πρόωρες κρίσεις, η αναζήτηση της μιας και μοναδικής λύσης, το παιχνίδι του «συγκεκριμένου ποσού» (η υπόθεση της «σταθερής πίτας»), το ενδιαφέρον της κάθε πλευράς αποκλειστικά για τα δικά της συμφέροντα. Υπό την πίεση μιας αναμενόμενης διαπραγμάτευσης, η κριτική διάθεση και η πρακτική σκέψη οφείλουν να προηγούνται των ασυνήθιστων ιδεών, για την καταστολή ή αποτροπή κρίσεων και παρεκκλίσεων. Η συνταγή για τον εντοπισμό δημιουργικών επιλογών είναι η διερεύνηση των επιλογών στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, των πιθανοτήτων για αμοιβαία οφέλη και τρόπων που θα διευκολύνουν τις αποφάσεις. Στο διάγραμμα που ακολουθεί, παρουσιάζονται τα τέσσερα βασικά στάδια στην επινόηση των επιλογών, στη «γένεση ιδεών» κατά το πρότυπο του Harvard.

ΤΟ ΚΥΚΛΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
Τα τέσσερα βασικά στάδια στην επινόηση επιλογών

Ποιο είναι το πρόβλημα

Τι θα μπορούσε να γίνει

Αν η διαδικασία που προτείνεται με το κυκλικό διάγραμμα δεν είναι γόνιμη, τότε διαδικαστικά θέματα, όπως η παραπομπή του θέματος σε διαιτησία, ή η εξέταση του προβλήματος μέσα από την οπτική των ειδημόνων, μπορεί να συμβάλουν προς την κατεύθυνση του εντοπισμού των πολλαπλών επιλογών.

Η υπόθεση της σταθερής πίτας, το τρίτο μεγάλο εμπόδιο στη δημιουργική επίλυση των διαφορών, μοιάζει με το παίγνιο του μηδενικού αθροίσματος –στην περίπτωση που ένας χάνει και άλλος κερδίζει. Ο προσδιορισμός των κοινών συμφερόντων, τα οποία πάντα λανθάνουν σε μια διαπραγμάτευση, η εναρμόνιση αυτών των διαφορετικών συμφερόντων μέσα από δημιουργικές συμφωνίες, μέσα από τη διαπίστωση της διαστάσεως των πεποιθήσεων και των προβλέψεων, της διάστασης ως προς την αξία που αποδίδεται στο χρονικό πλαίσιο και ως προς τη διάθεση αποφυγής του ρίσκου

των δύο πλευρών, ευλόγως μπορούν να οδηγήσουν σε αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων, ενδεχομένως και σε συμφωνίες επικερδείς για τα αντιτιθέμενα μέρη.

Το τέταρτο και τελευταίο εμπόδιο για επιλογές αμοιβαίου οφέλους εντοπίζεται για την κάθε πλευρά στη μονόπλευρη θεώρηση των αποκλειστικών συμφερόντων. Σκοπός μιας υγιούς διαπραγμάτευσης δεν είναι να τεθεί στον αντίπαλο-συνομιλητή ένα πρόβλημα, αλλά μια απάντηση σε αυτό το πρόβλημα. Για να ξεπεραστεί ο σκόπελος της ιδιοτελής και ενίοτε κοντόφθαλμης πολιτικής για την διασφάλιση των συμφερόντων, πρέπει να ήταν, κατά το υπό εξέταση υπόδειγμα, να ειπωθεί το πρόβλημα από τη σκοπιά της αντίθετης πλευράς. Υπό το πρίσμα των αντιδράσεων που θα προκαλούσε η απόφαση του ενός διαπραγματευτή στον άλλο, η επανεξέταση των κοινών συμφερόντων και η αναζήτηση λύσεων κοινού οφέλους, θα καθιστούσαν πιο δημιουργική και αποτελεσματική τη σύναψη συμφωνιών.

Χρήση αντικειμενικών κριτηρίων

Η διευθέτηση των διισταμένων συμφερόντων βρίσκεται στη διαπραγμάτευση βάσει αντικειμενικών κριτηρίων, σε μια βάση δηλαδή ανεξάρτητη από τη θέληση της μιας ή της άλλης πλευράς. Αυτό συνεπάγεται ότι αποτελεί κίνηση ιδιάζουσας σημασίας η επικέντρωση στην ουσία του προβλήματος και όχι στο δυναμισμό των αντιτιθέμενων πλευρών, στην πίεση και τις απειλές. Τα αντικειμενικά κριτήρια πρέπει να είναι ανεξάρτητα από τις επιθυμίες της κάθε πλευράς, αλλά συγχρόνως νομικά και πρακτικά. Η παραπομπή από κοινού για παράδειγμα του προβλήματος σε ειδικούς επιστήμονες ή μεσολαβητές, δηλώνει τη χρήση εκατέρωθεν δίκαιων προτύπων και δίκαιων διαδικασιών για την επίλυση των συγκρουόμενων συμφερόντων. Κατά τη διαπραγμάτευση βάσει αντικειμενικών κριτηρίων, ο σεβασμός των προτεινόμενων αντικειμενικών προτύπων, η έκθεση λογικών επιχειρημάτων, η επίκληση αρχών και η προώθηση εναλλακτικών λύσεων, συνθέτουν την εικόνα της διαπραγμάτευσης βάσει αρχών, που εγγυάται ένα ευνοϊκό αποτέλεσμα, απηλλαγμένο από το υψηλό κόστος, το οποίο τελευταίο θεωρείται προσδιοριστικό στοιχείο των διαπραγματεύσεων βάσει θέσεων.

Η υπερπήδηση αυτών των δυσκολιών κατά τη διαπραγμάτευση των αντιμαχόμενων πλευρών, σε συνδυασμό με προτεινόμενες εναλλακτικές

λύσεις, την παρουσία ουδέτερων μεσολαβητών, την υιοθέτηση του συστήματος του ενιαίου διαπραγματευόμενου κειμένου, απαγκιστρωμένου από την αβεβαιότητα και τον εγκλωβισμό στις θέσεις, απλοποιούν την διαδικασία λήψης αποφάσεων κοινού οφέλους και καθιστούν την επίλυση περισσότερο παραγωγική και ευνοϊκή κατά το πρότυπο επίλυσης διαφορών, που προτείνεται από την ερευνητική ομάδα του Πανεπιστημίου του Harvard.

B. Εσωτερικές και εξωτερικές διαστάσεις του ζητήματος της ονομασίας, μια ανασκόπηση.

α. Ελλάδα

Μόλις στην αυγή της δεκαετίας του '90 η ανακατανομή πολιτικών εξουσιών στην πρώην Γιουγκοσλαβία και η ανάδειξη αυτόνομων κρατών, έφεραν την Ελλάδα αντιμέτωπη με την απειλή ενός νέου «εχθρού» στα βόρεια σύνορά της, με ενδεχόμενο την πρόκληση μιας σειράς προβλημάτων στην ήδη πολυτάραχη γειτονιά των Βαλκανίων. Η επί Γιουγκοσλαβικού οικοδομήματος φερόμενη ως Δημοκρατία της Μακεδονίας, με την διακήρυξη της ανεξαρτησίας της τον Σεπτέμβριο του 1991 προχώρησε μεθοδευμένα προς την συγκρότηση του έθνους-κράτους της.

Η χρήση του ονόματος της Μακεδονίας και παράγωγων αυτής, καθώς και ιστορικών συμβόλων, ειδώθηκε με καχυποψία και πυροδότησε ανησυχία στην ελληνική πλευρά, η οποία εκλήθη να χρησιμοποιήσει μέτρα αποτροπής της προκλητικής αυτής συμπεριφοράς, όπως ερμηνεύεται από το πλήθος των στελεχών του υπουργείου Εξωτερικών, προς συμμόρφωση και συνεντισμό. Η επιβολή του οικονομικού εμπάργκο το 1994, από τη φύση του διφορούμενος ως προς την αποτελεσματικότητά του μηχανισμός άμυνας, δεν πέτυχε το αναμενόμενο, τουναντίον εξέθεσε την ελληνική διπλωματία στη διεθνή κοινή γνώμη, η οποία της χρέωσε την διατήρηση της ανωμαλίας στις διμερείς σχέσεις και προσήγαγε στο ιστορικό της Ελλάδας μια αναποτελεσματική τακτική αντιπερισπασμού. Λίγους μήνες αργότερα, στις 13 Σεπτεμβρίου 1995, τα δύο αντιμαχόμενα μέρη θα καθίσουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, υπό την αιγίδα του ΟΗΕ και με τη διαμεσολάβηση των ΗΠΑ και θα θέσουν επί τάπητος τα σημεία αιχμής στις μεταξύ τους σχέσεις καταλήγοντας στην υπογραφή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας, διάρκειας ισχύος επτά χρόνων, από την οποία ωστόσο θα απουσιάζει η οριστική διευθέτηση του ζητήματος της ονομασίας, το οποίο επιμελώς θα μεταφερθεί προς επίλυση στο μέλλον.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1990 η εμφάνιση του αλβανικού εθνικισμού και οι επιταγές για την οικοδόμηση υγιούς συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών, θα ασκήσουν επιρροή στην επαναδιατύπωση του «ελληνικού δόγματος» για τις διμερείς σχέσεις. Για την Ελλάδα, μόνο μια αρτιμελής χώρα θα μπορούσε να αντιμετωπίσει τον υφέρποντα εθνικισμό και την εποφθαλμιούσα πολιτική του αλβανικού στοιχείου, δημιουργώντας

αντισώματα σε κάθε ενδεχόμενο επαναχάραξης των συνόρων και αλλοίωσης των υφιστάμενων συνθηκών. Στη Συμφωνία της Αχρίδας η Αθήνα θα παρουσιάσει πολιτική εφάμιλλη με αυτή των Σκοπίων για τον κατευνασμό των αλβανικών φυγόκεντρων δυνάμεων στο εσωτερικό της χώρας, αποφεύγοντας να εκμεταλλευτεί προς όφελός της την αδυναμία στην οποία είχε περιέλθει η χώρα. Παρότι η ΠΓΔΜ προέβη σε συνταγματική αναθεώρηση προς χάριν των Αλβανών, η Ελλάδα δεν προώθησε ως όφειλε τη συμπερίληψη των αιτημάτων της για την μετονομασία της ΠΓΔΜ την πρόσφορη χρονική στιγμή της τροποποίησης του συνταγματικού της κειμένου⁸. Η παροχή όμως ευνοϊκών συνθηκών στην αλβανική μειονότητα της χώρας, ύστερα από τις επιταγές των διεθνών πρωταγωνιστών, δεν θα μπορούσε να γίνει χωρίς αντάλλαγμα για τους Σκοπιανούς. Το αντάλλαγμα αυτό μετουσιωνόταν σε λύση του θέματος της ονομασίας προς όφελος της χώρας, λύση σύμφωνη με τα συμφέροντα και τις θέσεις της για χρήση του ονόματος Δημοκρατία της Μακεδονίας.

Κατά τη διάρκεια ισχύος της Ενδιάμεσης Συμφωνίας η Ελλάδα υπέδειξε διαλλακτική στάση απέναντι στην ΠΓΔΜ, προώθησε τα οικονομικά της συμφέροντα στην περιοχή και εμφανίστηκε να καταπιάνεται με την πολιτική διάσταση του ζητήματος της ονομασίας, παραγκωνίζοντας την πολιτιστική και ιστορική του υπόσταση, προκαλώντας σειρά αντιδράσεων στο εσωτερικό της, αλλά και στους Έλληνες του εξωτερικού⁹.

Δυο μέρες μόλις πριν το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 1999, η Ευρωπαϊκή Ένωση εκ του διαμεσολαβητή της Χαβιέ Σολάνα έδωσε το παρόν στη διαμάχη των δύο χωρών για το ζήτημα της ονομασίας, αριθμώντας ήδη επτά χρόνια απουσίας από το πεδίο αυτό¹⁰ και παραίνεσε τις δύο χώρες για τη εξεύρεση συμβιβαστικής λύσης στο ζήτημα της ονομασίας, ενόψει της έναρξης των προενταξιακών διεργασιών της ΠΓΔΜ. Για την Ελλάδα είναι εκ των συνθηκών και των ευρωπαϊκών «διατάξεων» αδιαπραγμάτευτο και ασφαλές η διατήρηση της σταθερότητας στην ελληνική Μακεδονία, υπό τον μανδύα της περιφερειακής πολιτικής της Ένωσης. Για

⁸ *Το Βήμα*, 19.8.2001

⁹ Κωφός Ε., Βλασιάδης Β. (επιμέλεια), *Αθήνα-Σόπια η επτάχρονη συμβίωση, (1995-2002)*, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 2003, σελ 215-230

¹⁰ η Ε.Ε αποσύρθηκε από τη διαμάχη αυτή το 1992 όταν ο Γκλιγκόροφ μετέφερε το θέμα στον ΟΗΕ

την ΠΓΔΜ η πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ένωση συνεπάγεται συμβιβασμούς και ενδεχόμενη εγκατάλειψη αδιαλλάκτων θέσεων.

Υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, τον Απρίλιο του 2005 προτείνεται από τον Matthew Nimetz το όνομα «Republika Makedonija- Skorje» αμετάφραστο, το οποίο δέχτηκε η Ελλάδα ως βάση διαπραγματεύσεων και απέρριψε η ΠΓΔΜ. Λίγους μήνες αργότερα, τον Οκτώβριο του ίδιου έτους, ο διαμεσολαβητής επανέρχεται καταθέτοντας στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων τα εξής:

- η Ελλάδα να χρησιμοποιεί στη διμερή επικοινωνία με την ΠΓΔΜ την ονομασία «Republika Makedonija- Skorje»
- η ΠΓΔΜ να αναφέρεται στους διεθνείς οργανισμούς μέχρι και το 2008 ως «Republika Makedonija» στη λατινική γραφή και από το 2008 και έπειτα να αναφέρεται με το συνταγματικό της όνομα «Republic of Macedonia»
- αμφότερες οι χώρες δεν θα χρησιμοποιούν αποκλειστικά τον όρο «Μακεδονία», ενώ απομένει στην Ελλάδα να αποφασίσει πως θα ονομάσει το τμήμα της ελληνικής Μακεδονίας. Στην περίπτωση αυτή προτείνονται λύσεις, όπως «Βόρειο ελληνικό τμήμα της Μακεδονίας», «Ελληνική επαρχία της Μακεδονίας».¹¹

Η τελευταία πρόταση Nimetz, αν και χαιρετίστηκε από τα Σκόπια με αισιοδοξία, στην Αθήνα ειδώθηκε με καχυποψία και προκάλεσε αντιδράσεις, καθώς διαφάνηκε να εξυπηρετούνται τα συμφέροντα και να ικανοποιούνται οι θέσεις μόνο της ΠΓΔΜ.

Η ελληνική πλευρά συνεχίζοντας να υποστηρίζει την εδαφική ακεραιότητα και την ενότητα της ΠΓΔΜ καθώς και την ευρωπαϊκή της προοπτική, χαρακτήρισε ως απαράδεκτη την τελευταία πρόταση του Matthew Nimetz για το ζήτημα της ονομασίας της γειτονικής χώρας. Ανακοίνωση του υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας αναφέρει: «*Η νέα απόπειρα του κ Matthew Nimetz ισοδυναμεί ουσιαστικά με αποδοχή των θέσεων της μίας πλευράς, πράγμα που δεν συνάδει με την έννοια της μεσολάβησης, αποστολή της οποίας είναι η αναζήτηση συμβιβασμού, στη βάση αμοιβαίως αποδεκτών προτάσεων*»¹². Η τελευταία πρόταση του διαμεσολαβητή φαίνεται να συνηγορεί υπέρ των συμφερόντων της ΠΓΔΜ, ικανοποιώντας το αίτημά τους για σύνθετη ονομασία με τον όρο Μακεδονία, πλέον όχι ως επιθετικός

¹¹ www.ekathimerini.com/adcgi/news/_w_articles_politics_100010_11/10/2005

¹² www.mfa.gr

προσδιορισμός. Εκτιθέμενη η Ελλάδα στη διεθνή γνώμη έναντι της ΠΓΔΜ, με την τελευταία να έχει ήδη τύχει της αναγνώρισής από εκατό και πλέον κράτη και κυρίως από τις ΗΠΑ, αλλά και στην ελληνική κοινή γνώμη, φαίνεται να φέρει τις συνέπειες της αδιαλλαξία της κατά τα προηγούμενα χρόνια στο ζήτημα της ονομασίας. Εγκαταλείποντας την απορριπτική των προτάσεων περί σύνθετης ονομασίας η Ελλάδα συνηγορεί πλέον υπέρ μιας σύνθετης ονομασίας, πρόταση η οποία βρίσκεται πολύ κοντά στο Πακέτο Πινέρο το 1992 (πρόταση για «Νέα Μακεδονία»)¹³. Αντιδρώντας στην εμμονή της ΠΓΔΜ για το συνταγματικό όνομα, η Ελλάδα την κατηγορούσε για παραβίαση των όρων της Ενδιάμεσης Συμφωνίας, μιας και η πρώτη απέκλειε κάθε συμβιβαστική λύση και αρνούταν συστηματικά την εγκατάλειψη των αρχικών της θέσεων για το ζήτημα της ονομασίας, και συχνά προέβαινε σε λεκτικές απειλές.

Η οικονομική διάσταση, ωστόσο, του επίμαχου ζητήματος της ονομασίας, όπερ μεθερμηγευόμενον εστί επενδυτικά προγράμματα με προορισμό την γειτονική χώρα, ελληνική εξόρμηση κεφαλαίου και νεόφυτη επιχειρησιακή δραστηριότητα, διαπιστώνεται ότι κωλυσιεργούσαν ωσάν ανασταλτικός και καθοριστικός παράγοντας, σε βαθμό που επηρέαζαν τις αποφάσεις των ελλήνων αντιπροσώπων και διαπραγματευτών. Είναι η οικονομία που θα σταθεί δίπλα στην εξωτερική πολιτική και θα της ασκήσει veto στη χάραξη πολιτικών απαλλαγμένων από το επενδυτικό ερέθισμα.

β. ΠΓΔΜ

Η Ενδιάμεση Συμφωνία, παρότι αποτέλεσε το εναρκτήριο κείμενο για την ομαλοποίηση των σχέσεων, ειδώθηκε με καχυποψία από την ΠΓΔΜ και ενθάρρυνε τους εθνικιστές της να προβούν σε μαξιμαλιστικού περιεχομένου προτάσεις. Επιρρίπτοντας ευθύνες στην ελληνική πλευρά για την καθυστέρηση ή αποφυγή υπογραφής συμφωνιών εξαιτίας της διαφοράς του ονόματος, την άρνηση θεώρησης διαβατηρίων στα οποία αναγράφονταν παλαιά σλαβικά τοπωνύμια αντί ελληνικών ως τόπος γέννησης, την απόρριψη από τις ελληνικές τελωνιακές αρχές των πιστοποιητικών με την ονομασία

¹³ Παπακωνσταντίνου Μ., *Το ημερολόγιο ενός πολιτικού. Η εμπλοκή των Σκοπίων*. Εκδ. Εστία, Αθήνα, 1994, σελ.222-235.

«Δημοκρατία της Μακεδονίας», την μη αναγνώριση από την ελληνική πολιτεία των δικαιωμάτων της «μακεδονικής μειονότητας» στην Ελλάδα και τη μη απόδοση στους Σλαβομακεδόνες φυγάδες της περιόδου 1944-1950 των κατασχεθεισών περιουσιών¹⁴, η γειτονική χώρα επιδόθηκε μεθοδευμένα στην καθιέρωση του συνταγματικού της ονόματος σε διμερές επίπεδο. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι στη διακρατική αλληλογραφία τους η ΠΓΔΜ υπέγραφαν ως Republic of Macedonia. Αυτό που απέμεινε ήταν η καθιέρωση αυτού του ονόματος και στους διεθνείς οργανισμούς, ενέργεια που νομικά αντίκειται στο άρθρο 11 της Ενδιάμεσης Συμφωνίας και αποτελεί παράβαση.

Αναφορά ωστόσο, στην περίοδο 1992-1995 επιτρέπει την παραπομπή σε δηλώσεις του τότε πρωθυπουργού Γκλιγκόροφ, στις οποίες διαφαίνονταν η προθυμία των Σκοπίων για συμβιβαστικές φόρμουλες στην επίλυση του ζητήματος της ονομασίας. Συγκεκριμένα, το 1992 ο Γκλιγκόροφ δήλωνε την υποστήριξη της ονομασίας «Δημοκρατία της Μακεδονίας- Σκόπια» στις διεθνείς υποθέσεις¹⁵ και λίγο αργότερα ασπάστηκε την είσοδο της χώρας του στον ΟΗΕ με την ονομασία ΠΓΔΜ, παραβλέποντας την έντονη κριτική, που του ασκήθηκε στο εσωτερικό της χώρας του, και τονίζοντας ότι δεν θα μετέτρεπε το όνομα Μακεδονία σε μονοπώλιο εις βάρος της Ελλάδας.¹⁶ Ο ίδιος διέκρινε τον χαρακτήρα του στρατηγικού εταίρου της Ελλάδας στην περιοχή και πρέσβευε πως με την αξιοποίηση της θα προσδίδονταν πολλά οφέλη στη χώρα του. Απέναντί του όμως στεκόταν τόσο η αντιπολίτευση και το σύνολο των πολιτών, όσο και η Ελλάδα,, διατηρώντας αδιάλλακτη στάση.

Τον χορό των αμφισβητήσεων της κρατικής υπόστασης, και ό,τι αυτή συνεπάγεται, της νεότευκτης κρατικής οντότητας, έστησαν το Αλβανικό κράτος για την αλβανική πληθυσμιακή ομάδα στην ΠΓΔΜ, η Ελλάδα με την αμφισβήτηση επί του ονόματός της ΠΓΔΜ, η Βουλγαρία με τη μη αναγνώριση της γλώσσας του λαού της και η Σερβία με τη μη αναγνώριση της ανεξάρτητης Εκκλησίας της. Στο ενδιάμεσο αμφισβητιών ή εποφθαλμιούντων, η ΠΓΔΜ δεν θα μπορούσε να προσδοκά τίποτα περισσότερο από την εδραίωσή της ως ανεξάρτητο και άρτια δομημένο κράτος.

¹⁴ Καθημερινή, 4.8.1996

¹⁵ Tziampiris A., *Greece, European Political Cooperation and the Macedonian Question*, Aldershot, 2001, p 152

¹⁶ Καθημερινή, 13.5.1997

Το 2001, με την ενδοεθνοτική κρίση να μαίνεται, η κυβέρνηση Γκεοργκιέφσκι ήρθε πολύ κοντά στην επίτευξη συμβιβασμού με την Ελλάδα, πρόθυμη να αποδεχτεί την ονομασία «Gornamakedonjia» (Άνω Μακεδονία), με αντάλλαγμα την παροχή από την Ελλάδα εγγυήσεων ασφαλείας¹⁷. Η πρόταση αυτή δεν έτυχε της υποστήριξης του λαού της ΠΓΔΜ και κατακρίθηκε αυστηρά από το αντιπολιτευόμενο κόμμα VMRO.

Κατά γενική ομολογία βελτιώθηκαν οι διμερείς σχέσεις Ελλάδας-ΠΓΔΜ σε πολλά επίπεδα, πέραν όμως αυτού της ονομασίας. Επιπρόσθετα, θέματα πολιτιστικού χαρακτήρα και της διφορούμενης έννοιας αυτών δεν διευκρινίσθηκαν, ενώ η ιστορικότητα των επιχειρημάτων, που ετέθησαν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, έμεινε μετέωρη, ετοιμοπαράδοτη προς καπήλευση. Μια βαθύτερη ανάλυση της μη επίλυσης του ζητήματος της ονομασίας στο επίσημο κείμενο της Ενδιάμεσης Συμφωνίας, θα καταλόγιζε στην Ελλάδα την ευθύνη για πολιτική αδράνεια με το σκεπτικό του πολιτικού κόστους, και στην ΠΓΔΜ την ευθύνη για παραπομπή του θέματος στον χρονικό ορίζοντα, με το σκεπτικό της καρποφορίας μακροπρόθεσμων οφελών για την ίδια..

Η λύση της μη επίλυσης του ζητήματος της ονομασίας με την Ενδιάμεση Συμφωνία θα καλέσει με τη σειρά της στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων των δύο χωρών, τον διαμεσολαβητή των Ηνωμένων Εθνών Mathew Nimetz, ο οποίος θα θέσει σε νέα βάση τις διαβουλεύσεις των δύο χωρών, έτσι όπως ορίζονται από τον καταστατικό χάρτη του διεθνούς οργανισμού για την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών .

Η θέση της κυβέρνησης της ΠΓΔΜ για την τελευταία πρόταση του ειδικού μεσολαβητή των Ηνωμένων Εθνών Matthew Nimetz, είναι ότι αποτελεί καλή βάση για εξεύρεση λύσης στην εκκρεμότητα της ονομασίας. Θέλοντας να καταπραΰνει τις αντιδράσεις που προκάλεσε στην Ελλάδα η τελευταία πρόταση ο πρωθυπουργός της χώρας κ. Μπρούτσκοφσκι σε διάγγελμά του εξέφρασε την επιθυμία του για την ανάπτυξη και εδραίωση καλής γειτονίας με την Ελλάδα και την επίλυση όλων των ανοιχτών ζητημάτων¹⁸. Κατέχοντας ευνοϊκότερη θέση έναντι της Ελλάδας, η ΠΓΔΜ με

¹⁷ *International Crisis Group*, “Macedonian’ s Name: Why the dispute matters and how to resolve it”, στο <http://www.crisisiweb.org/projects/showreport.cfm>

¹⁸ http://www.mpa.gr/specials/fyrom_name/gr-fyrom.html

την τελευταία πρόταση εμφανίζεται συγκρατημένη, αφήνοντας ανοιχτό το θέμα της ονομασίας, μέχρι τουλάχιστον την εξασφάλιση της ημερομηνίας έναρξης των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, λαμβάνοντας υπόψη την δυναμική του blocking, που αντιστοιχεί στην Ελλάδα ως πλήρες μέλος της Ε.Ε. Η συγκρατημένη αισιοδοξία στη γειτονική χώρα μοιάζει να έχει δομικό χαρακτήρα και να προσδιορίζει την σκοπιανή πλευρά, όπως παρατηρήθηκε κατά την τελευταία δεκαετία, όπου εκμεταλλευόμενη την περίοδο των διεργασιών για την εξομάλυνση των σχέσεων της με την Ελλάδα, πέτυχε την αναγνώριση της από εκατό και πλέον κράτη με το συνταγματικό της όνομα «Δημοκρατία της Μακεδονίας»

Η μόνη επιφύλαξη στο εσωτερικό της ΠΓΔΜ για την τελευταία πρόταση αναφύεται από κόμμα της αντιπολίτευσης, το δημοκρατικό κόμμα της «Μακεδονικής Εθνικής ενότητας» (VMRO-DPMNE), του οποίου ο αρχηγός δήλωσε «...για την ώρα το κόμμα μου δεν απορρίπτει την νέα πρόταση του κ. Νίμιτς αλλά ούτε και την αποδέχεται, διότι αυτή περιέχει κάποια ασαφή σημεία αναφορικά με τη γλώσσα και τον εθνοτικό προσδιορισμό των κατοίκων της ΠΓΔΜ...»¹⁹. Ας σημειωθεί ότι πάγιες αρχές του συγκεκριμένου κόμματος αποτελούν η πνευματική, πολιτική, οικονομική και εθνοτική ενότητα του «μακεδονικού» λαού, η ύπαρξη «μακεδονικού» κράτους, η κατοχύρωση της «μακεδονικής» γλώσσας και του κυριλλικού αλφαβήτου. Ο αλυτρωτισμός και η εθνικιστική χροιά του πολιτικού του λόγου συμπληρώνουν την εικόνα ενός ακροδεξιού κόμματος, αυτό του VMRO-DPMNE²⁰.

Δημόσια πρόληψη του ζητήματος της ονομασίας

Οι επικοινωνιακές ανταλλαγές και η ορθολογιστική αξιοποίηση της πληροφορίας, απηλλαγμένη η τελευταία από εύπλαστα κατευθυνόμενες χρήσεις, συμβάλλουν καθοριστικά στην συγκρότηση υγιών αντιλήψεων, αρχών και συνειδήσεων σε μια κοινωνία. Η ανορθόδοξη και καταχραστική ωστόσο αξιοποίηση αυτών των επικοινωνιακών θεωρητικών διαύλων, των πληροφοριών, είναι αρκετή για την εκτροπή της κοινής γνώμης από την πορεία προς την «αυτοδιοίκητη» αντίληψη, τις ανεξάρτητες αρχές και την αυτονομία της συνείδησης. Κατά τον Habermas η επικοινωνία είναι

¹⁹ ό. π.,

²⁰ Παρατηρητήριο Βαλκανίων FYROM, εκδ. ΙΣΤΑΜΕ, Αθήνα, 1999

συστηματικά διαταραγμένη ή διαστρεβλωμένη και αυτό γιατί τα κυρίαρχα συμφέροντα και η χειραγώγηση της την υποτάσσουν στις σκοπιμότητες των εξουσιαστών²¹. Σύμφωνα με τον Deutsch «...η επικοινωνία δεν μεταφέρει γεγονότα. Μεταφέρει τη διαμορφωμένη σχέση μεταξύ των γεγονότων»²².

Πολιτική επικοινωνία, το αμάλγαμα του γεγονότος και της πληροφορίας, είναι η πληροφοριακή διαδικασία που διατρέχει το κοινωνικό πολιτικό σύστημα και σχετίζεται άμεσα ή έμμεσα με την πολιτική δύναμη και την κοινωνική διανομή της.²³ Καταλυτικός παράγοντας στη διάκριση του γεγονότος από την πληροφορία είναι η κατανόηση των εμπλεκόμενων ψυχολογικών μηχανισμών που συμβάλλουν στη διαμόρφωση ορισμένης πολιτικής συμπεριφοράς, η οποία ελέγχεται και προσδιορίζεται από την πολιτική επικοινωνία. Η πολιτική επικοινωνία επηρεάζεται στη διαμόρφωσή της από την κοινωνική και πολιτική διαδικασία, από φυσικούς, τεχνικούς και πολιτιστικούς παράγοντες. Επί συνόψει, παράγοντες εδαφολογικοί και δημογραφικοί, εκπαίδευση, μόρφωση και πληροφοριακή αναμετάδοση, φήμες και διαδόσεις, συγκινησιακοί και ψυχολογικοί παράγοντες βρίσκονται συγκεντρωμένοι στην κλίμακα των συντελεστών της διαμόρφωσης και κατεύθυνσης της πολιτικής επικοινωνίας²⁴.

Η ιδεολογική ιδιαιτερότητα των ιδιωτικών ΜΜΕ στην Ελλάδα (αλλά και στην ΠΓΔΜ) συνίσταται στην επικόλληση της πληροφορίας στο εθνικό συμφέρον. Οτιδήποτε αντίκειται στην προάσπιση του εθνικού συμφέροντος θεωρείται και προβάλλεται ως ύποπτο από τα ΜΜΕ. Σε αυτό το ιδεολογικό καθεστώς, η εμπορευματοποίηση της ιστορίας του ελληνικού έθνους δια της τεθλασμένης της αναπαραστασιακής γεωπολιτικοποίησής της²⁵ καθιστά τον δέκτη θεματοφύλακα και επιτηρητή της ελληνικής επικράτειας. Ο ρόλος των μουσουλμάνων της Θράκης, η στάση των Τσάμηδων της Αλβανίας και οι διεκδικήσεις που εγείρουν, η χρήση του ονόματος της Μακεδονίας από την ΠΓΔΜ και οι συνειρμοί που προκύπτουν από αυτή περνούν από τους επικοινωνιακούς διαύλους στον έλληνα-δέκτη ως επαπειλούμενες τακτικές

²¹ Habermas J, *Κείμενα γνωσιοθεωρίας και κοινωνικής κριτικής*, Αθήνα, εκδ. Πλέθρον, 1990

²² Deutsch K., *The Nerves of Government: Models of Political Communication and control*, The Free Press, 1963, p 82

²³ Wasby S. L., *Political Science- the discipline and its dimensions, An introduction*, Scribners, 1970, p 81

²⁴ Μεταξάς Α., *Πολιτική Επικοινωνία*, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2001, σελ. 72-92

²⁵ Δοξιάδης Κ., *Εθνικισμός, ιδεολογία μέσα μαζικής επικοινωνίας*, εκδ. Πλέθρον, Αθήνα, σελ 98-101

των γειτονικών κρατών και ερμηνεύονται ως κινήσεις διατάραξης του ελληνικού κράτους και διάβρωσης της επικράτειάς του.

Στην ΠΓΔΜ από την ίδρυσή της μέχρι και το 1997 ο μονοπωλιακού καθεστώτος έλεγχος των ΜΜΕ από το κράτος χαρακτήριζε την χώρα. Το εκδοτικό συγκρότημα της Nona Makedonija και η κρατική τηλεόραση MRTV²⁶ βρισκόταν υπό τον αποκλειστικό έλεγχο της χώρας. Μόλις το 1997 ψηφίζονται νόμοι για τη λειτουργία των ΜΜΕ, που αφορούσαν στην νομιμοποίηση των ιδιωτικών ηλεκτρονικών ΜΜΕ, στη δημιουργία ανεξάρτητου ραδιοτηλεοπτικού συμβουλίου. Ωστόσο, πραγματικός υπεύθυνος για τη λειτουργία της κρατικής ραδιοτηλεόρασης παραμένει η κυβέρνηση, παρεμβαίνοντας προς όφελός της. Μόνον κατ' «εντολή» της διεθνούς κοινότητας και σύσταση του ΟΑΣΕ για πολυφωνία και μετάβαση σε ένα νέο μοντέλο πλουραλιστικού χαρακτήρα για τη δημόσια ζωή, παρατηρήθηκαν στη λήξη της δεκαετίας του '90 νομοθετικές αλλαγές για την αδειοδότηση σε ιδιωτικούς φορείς ίδρυσης ραδιοτηλεοπτικών σταθμών και εκδοτικών συγκροτημάτων. Και στην ΠΓΔΜ η λειτουργία των ΜΜΕ, συντελεστής στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης, κατ' επέκταση και πολιτικών εφάμιλλων του εθνικού συμφέροντος, πολύ περισσότερο της δόμησης της εθνικής ταυτότητας στην χώρα, υπό κρατικό ακόμη έλεγχο, κατευθύνεται προς την χειραγώγηση των δεκτών της πληροφορίας ή του παρ-ερμηνευμένου γεγονότος. Η φράση «Η Μακεδονία είναι Ελληνική» δια στόματος Κων/νου Καραμανλή δεν θα ξέφευγε των εργαλείων ερμηνείας των ΜΜΕ της ΠΓΔΜ προς τον σκοπό αφενός της δαιμονοποίησης του έλληνα-εχθρού, που εποφθαλμιά την εδαφική ακεραιότητα της χώρας, και αφετέρου της συσπείρωσης των πολιτών της για την υπέρμαχη διασφάλιση των εθνικών τους συμφερόντων και την προστασία της εθνικής τους ταυτότητας.

Η προπαγάνδα, καρπός της κακόβουλης χρήσης της πληροφορίας, συνδράμει στην προώθηση του εθνικού συμφέροντος²⁷ με τη διαδικασία της χειραγώγησης της κοινής γνώμης δια της επίλεκτης ή επιλεκτικής δημοσιογραφίας και μεροληπτικής παρουσίασης και ερμηνείας των γεγονότων, στο διεθνές πολιτικό σύστημα δεν θεωρείται καλή ή κακή, αλλά

²⁶ Βλασιδής Β., *Τα μέσα ενημέρωσης στα Βαλκάνια*, εκδ. ΒΑΝΙΑΣ, Θεσσαλονίκη, 2001, σελ.126-129

²⁷ Holsti K. J., *International Politics: A framework for analysis*, Englewood Cliffs, N.J. :Prentice Hall, 1977, p 221

αναπόφευκτη και συνήθης μέθοδος. Η πληροφορία, άμα τη διαμορφώσει των αντιλήψεων και της συμπεριφοράς των πολιτών, λειτουργεί προς όφελος όσων την μεθοδεύουν και τη διαχειρίζονται προς συγκεκριμένη κατεύθυνση. Είναι γιατί ο ρόλος των ΜΜΕ μπορεί να προβεί επιζήμιος και επιβλαβής.

Ελλάδα. Εθνικό συμφέρον και εθνικισμός- «το ελληνικό δόγμα»

Κατά τον Morgenthau, το εθνικό συμφέρον²⁸, έννοια ταυτόσημη με την ισχύ (ισχύ ως μέσο και ως σκοπός- αυτοσκοπός), και σημαντική συνισταμένη της πολιτικής της επιβίωσης του έθνους-κράτους, διασφαλίζεται, διατηρείται και προωθείται με την προστασία της φυσικής, πολιτικής και πολιτιστικής ταυτότητας. Η διπλωματική στρατηγική, γυμνή από τον μανδύα του ιδεαλισμού και της ηθικολογίας, με συνεργατικές ή συγκρουσιακές πολιτικές²⁹, χρησιμοποιείται σύμφωνα με το σκεπτικό της απόκρουσης των ενεργειών διαστρέβλωσης και φθοράς του εθνικού καλού από τον εξωτερικό παράγοντα, το έτερο κακό, με το σκεπτικό της παγιοποίησης του εθνικού συμφέροντος και την επίδοση σε αυτό στοιχεία θεσμικά και αναλλοίωτα. Μεταγενέστερη ή προγενέστερη, ίσως και σύμφυτη του εθνικού συμφέροντος έννοια αποτελεί ο εθνικισμός, που μεταφράζεται ως αίσθηση ταύτισης των ατόμων σε μια πολιτική συλλογικότητα, χαρακτηριστικά προσδιοριστικά της οποίας θεωρούνται η γλωσσική, φυλετική και θρησκευτική ομοιογένεια³⁰, η αίσθηση εδαφικότητας, η γραπτή ιστορία και ενίοτε η επαπειλούμενη, πραγματικά ή φαντασιακά, ασφάλεια του έθνους από τον δαιμονοποιημένο εχθρό.

Το ελληνικό εθνικό συμφέρον, εκ του οποίου δρομολογείται η εθνική στρατηγική της Ελλάδας, περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον την κατοχύρωση της ασφάλειας της ελλαδικής επικράτειας, την διασφάλιση και προστασία των βασικών ελληνικών αξιών και θεσμών του ελληνικού κράτους, την οικονομική, πολιτιστική και στρατιωτική παρουσία-επιρροή της χώρας στο διεθνές περιβάλλον και την προστασία των εκτός των συνόρων ελληνικών

²⁸ Morgenthau H., *Dilemmas of Politics*, Chicago, University of Chicago Press, 1958, p 65

²⁹ Κουλουμπής Θ., *Διεθνείς Σχέσεις, Εξουσία και Δικαιοσύνη*, Αθήνα, εκδ, Παπαζήση, 1995, σελ 129-132

³⁰ό. π. σελ 64-66

πληθυσμών³¹. Η ελληνική «πολιτική κουλτούρα», το θεωρητικό πλαίσιο της στρατηγικής κουλτούρας,³², διαμορφώθηκε στο σύγχρονο ελληνικό κράτος έχοντας τις παραπομπές της στις τραυματικές εμπειρίες του παρελθόντος, επηρεασμένη από το σύνδρομο του under dog culture, της συνωμοσίας δηλαδή των εξωτερικών παραγόντων για την βολιδοσκόπηση της εθνικής της ασφάλειας και κυριαρχίας, περιλαμβάνοντας καχυποψία για το έτερο, το μη ελληνικό, ξеноφοβία και την «νοοτροπία της πολιορκίας»³³. Η Ελλάδα, κράτος αυστηρά εθνικό, έθνος αναλλοίωτο στη διαχρονική του πορεία και έθνος ανάδελφο, κατά τη σύστασή του δεν βασίστηκε σε αρχές που εισήγαγε ο Διαφωτισμός, κυρίως ως προς τη δημιουργία του έθνους ως πατρίδα των πολιτών της,³⁴ αλλά στη ρομαντική αντίληψη περί έθνους, που συνηγορούσε υπέρ ενός έθνους διαχρονικού από την αρχαιότητα έως σήμερα.³⁵

Σε άμεση συνάρτηση με τα προαναφερθέντα και προς χάριν παραδείγματος, το μειονοτικό φαινόμενο στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από τον εθνικιστικό παροξυσμό. Ο όρος μειονότητα ενέχει για τα ελληνικά δεδομένα τον φόβο της αποσταθεροποίησης, της διαβολής της εθνικής κυριαρχίας και του εθνικού συμφέροντος, της εθνικής ταυτότητας και ομοιογένειας. Άντληση γεγονότων από τη σύγχρονη ιστορία του ελληνικού έθνους (μεσοπόλεμος, Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και Εμφύλιος) συναρτάται άμεσα με τα μειονοτικά ζητήματα, σε σημείο που προκαλεί αντανάκλαστικές αντιδράσεις στην συνείδηση και συμπεριφορά των Ελλήνων ο λόγος περί μειονοτήτων και αναγνώρισής των, καθώς συνειρμικά παραπέμπει σε σκέψεις για μη εδραιωμένη αμιγή εθνική ελληνική συνείδηση και ταυτότητα, σε φόβο για απειλή εκ των έσω. Ως εκ τούτου, μόνο η μουσουλμανική μειονότητα τυχαίνει νομικής κάλυψης και αναγνώρισης, ενώ πολιτιστικές ή γλωσσικές ομάδες, όπως οι Σλαβομακεδόνες της Βορείου Ελλάδας, οι Αρβανίτες, οι Σαρακατσαναίοι και οι Κουτσοβλάχοι διατείνεται πως έχουν ενταχθεί πλήρως στον εθνικό κορμό, δια της αφομοιωτικής οδού. Στην περίπτωση των

³¹ Σέκερης Γ., *Η Ελλάδα στη «νέα τάξη», η εθνική μας στρατηγική στον 21^ο αιώνα*, εκδ Παπαζήση, Αθήνα, 2004, 380-384

³² Ντόκος Θ., Τσάκωνας Π., *Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2005, σελ 87-99

³³ ό. π., σελ 89

³⁴ Ηρακλείδης Α., «Μειονότητες, εξωτερική πολιτική και Ελλάδα» στο Τσιτσελίκης Κ., Χριστόπουλος Δ. (επιμ), *Το μειονοτικό φαινόμενο στην Ελλάδα*, εκδ. Κριτική, Αθήνα 1997, σελ 207-235

³⁵ Δημαράς Κ., *Ελληνικός ρομαντισμός*, εκδ. Ερμης, Αθήνα, 1994, σελ 405-441

Σλαβομακεδόνων, σημείο αναφοράς στις διμερείς σχέσεις Ελλάδας-ΠΓΔΜ παρατηρείται το εξής παράδοξο. Παρότι το θέμα συγκαλύπτεται επιμελώς από τα στελέχη της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, η σλαβόφωνης προελεύσεως πληθυσμιακή ομάδα, που εκπροσωπείται από την πολιτική παράταξη που φέρει το όνομα «Ουράνιο Τόξο», επικαλείται διεθνή κείμενα με σημείο αναφοράς τα ανθρώπινα δικαιώματα και την κατοχύρωσή των και διεκδικεί την αναγνώρισή της ως «μακεδονική μειονότητα». Η αδιάκριτη στάση και σκοπιμότητα της πληθυσμιακής αυτής ομάδας, καθώς επιτρέπεται η ταύτισή τους με τους Σλαβομακεδόνες της ΠΓΔΜ, αφήνει υπονοούμενα, που μεταφράζονται από έλληνες επαΐοντες ως ενδεχόμενη προσάρτησή τους στο γειτονικό κράτος, απ' όπου και η ιδεολογική κατεύθυνσή της. Δεν είναι τυχαίο το άρθρο 6 της Ενδιάμεσης Συμφωνίας που δεσμεύει την ΠΓΔΜ να μην αναμειγνύεται στις εσωτερικές υποθέσεις άλλου κράτους προκειμένου να προστατεύσει τα δικαιώματα οποιωνδήποτε προσώπων, που δεν είναι υπήκοοί της. Η τακτική της μη αναγνώριση της μειονότητας, με τον κίνδυνο αλλοίωσης της εθνικής ομοιογένειας να ελλοχεύει, επιτρέπει απλώς τον προσδιορισμό των ελληνικών πολιτικών για τις μειονότητες ως απαρχαιωμένες. Η διοχέτευση της πληροφορίας για ενδεχόμενη αποσταθεροποίηση και κατάργηση των υφιστάμενων συνόρων, επιβεβαιώνει το εκ του στενού όρου προσδιορισμένο εθνικό συμφέρον επιφορτισμένο με το σύνδρομο της απειλής εκ των έσω να κυριαρχεί, παρουσιάζοντας την ελληνική πλευρά προσκολλημένη σε μια αναχρονιστικού τύπου θεώρηση των θεμάτων εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής, με κύριο αντίκρισμα τις επιπτώσεις στις σχέσεις της με την ΠΓΔΜ και το ρόλο της στη διεθνή σκηνή. Ο εθνοκεντρισμός και η μισαλλοδοξία στην περίπτωση των Σλαβομακεδόνων μπορεί να ειδωθεί ως μικρογραφία της ελληνικής πολιτικής κουλτούρας, δέσμια κυρίως του εθνικού λαϊκισμού³⁶ και των στεγανών μιας κοντόφθαλμης, άνευ διορατικότητας, τακτικής διατήρησης της εθνικής αμιγούς ταυτότητας, στερεότυπης θεώρησης των διεθνών σχέσεων και της διατήρησης αυτών σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον, ετερόκλητων και συνάμα υγιώς εναρμονισμένων στοιχείων. Είναι γιατί η τάση ολοκληρωτισμού με ροπή προς την εθνική ομογενοποίηση στο ελληνικό κράτος τον 20^ο αιώνα, αποκλείει

³⁶ Λυριντζής Χ., Σπουρδαλάκης Μ., «Περί λαϊκισμού: μια σύνθεση με αφορμή την ελληνική βιβλιογραφία», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής επιστήμης*, τεύχος 1, Ιανουάριος 1993, σελ 133-162

στην περίπτωση των σλαβομακεδόνων όχι μόνο τον πολιτικό και κοινωνικό αυτοπροσδιορισμό τους, αλλά και το πολιτισμικό, κάτι δηλαδή που δεν συμβαίνει με την μουσουλμανική μειονότητα, ή μάλλον συμβαίνει μόνο με την μουσουλμανική μειονότητα, αποπέμποντας από το ελληνικό κράτος τον χαρακτήρα του πλουραλισμού, σύγχρονη έννοια των διεθνών σχέσεων.

ΠΓΔΜ. Σύσταση εθνικής ταυτότητας

Η συγκρότηση της εθνικής ταυτότητας, βασισμένη σε απτά στοιχεία, όπως η γλώσσα, η ιστορία, η θρησκεία και σε συνδυασμό με την περιρρέουσα συγκινησιακή και συναισθηματική ατμόσφαιρα, λειτουργεί νομοτελειακά προς την ενοποίηση αυτών που την φέρουν και την ταύτισή τους με τα μέλη της ομάδας που συμμετέχουν. Η ταυτότητα –εθνική, εθνοτική, θρησκευτική, ατομική–είναι αυστηρά συνδεδεμένη με την επίγνωση του «ανήκειν» σε μια συλλογικότητα, στην οποία η πολιτισμική συνέχεια, το ιστορικό παρελθόν, η εδαφική κυριαρχία, η γλώσσα και τα σύμβολα προσδίδουν ιδιαίτερη αξία. Συνήθως τα στοιχεία αυτά αξιοποιούνται για την αντικειμενοποίηση εθνικών ή εθνοτικών διαφορών και την παγίωση των διακριτικών στοιχείων.³⁷ Τα ερωτήματα που αφορούν στην ταυτότητα συνδέονται όχι με το «είναι», αλλά με το «γίνεσθαι» (όχι τι είμαστε, αλλά τι θα γίνουμε, τι πρέπει να γίνουμε) και η αναγωγή στο παρελθόν σχετίζεται όχι τόσο με την αυταπόδεικτη ιστορική συνέχεια, αλλά με την αντιμετώπιση του παρόντος και την οικοδόμηση του μέλλοντος³⁸.

Το νεοϊδρυθέν κράτος της ΠΓΔΜ, που κάλλιστα θα μπορούσε να ειπωθεί ως μικρογραφία εν τη γενέσει κάθε σύγχρονου, εδραιωμένου και συγκροτημένου σήμερα έθνους-κράτους, έχει να αντιμετωπίσει στους κόλπους του ανομοιογενείς εθνοτικές ομάδες (Σλαβομακεδόνες, αλβανούς, τούρκους, τσιγγάνους, βόσνιους μουσουλμάνους και σέρβους), των οποίων οι πολιτισμικές, γλωσσικές και θρησκευτικές διαφορές είτε θα ακολουθήσουν την λύση της εξόντωσης, της αφομοίωσης και μη αναγνώρισής των, είτε την λύση της μειονοτικής προστασίας και της «κοινωνιοσυναινετικής

³⁷ Γκέφου- Μαδιανού Δ., «Εννοιολογήσεις του εαυτού και του «Άλλου»: ζητήματα ταυτότητας στη σύγχρονη ανθρωπολογική θεωρία», στο *Εαυτός και Άλλος*, Γκέφου- Μαδιανού Δ.,(επιμ.), εκδ. Cutenberg, Αθήνα, 2003, σελ 15-82

³⁸ Marcus G., “Past, present and emergent identities: requirements for ethnographies of late twentieth-century modernity worldwide” στο Lash S., Friedman J. (επιμ.), *Modernity and identity*, Oxford: Blackwell, p 309-330

δημοκρατίας» (consociational democracy)³⁹. Η ΠΓΔΜ αντιμετωπίζει τις εθνοτικές ομάδες ως επίφοβες και απειλητικές για την ακεραιότητα του κράτους της, αποφεύγοντας κινήσεις αναγνώρισης των ιδιαιτεροτήτων και των μειονοτικών τους δικαιωμάτων, διαιωνίζοντας έτσι τη μη λύση της εσωτερικής κρίσης και της διακοπής των ένοπλων συγκρούσεων. Το γεγονός ότι συσταίνει την εθνική της ταυτότητα, για να εδραιώσει την εθνική της συνείδηση, να πετύχει την ομοιογένεια των πολιτών της, εξ ου και η Μακεδονική ερμηνεία της ιστορίας για την ανάδειξη της συνέχειας ανάμεσα στους αρχαίους και τους σύγχρονους Μακεδόνες, και η κατεύθυνση προς τη δημιουργία του Μακεδονικού έθνους⁴⁰, ερμηνεύουν τις συχνές εντάσεις που καταγράφονται στο εσωτερικό της χώρας. Η οικοδόμηση του κράτους-έθνους της ΠΓΔΜ επιτυγχάνεται με την ταύτιση του κράτους με την κυρίαρχη εθνοτική ομάδα, στην προκειμένη με του Σλαβομακεδόνες ή αλλιώς Μακεδόνες, οπότε και η χρήση του ονόματος «Μακεδονία», που συμπίπτει με τις θέσεις της κυρίαρχης ομάδας, με απώτερο σκοπό την άμβλυνση ή εν καιρώ εξάλειψη των πιθανοτήτων αποσταθεροποίησης και ενδεχόμενης διάλυσης του νεοσύστατου κράτους. Κυρίως, το όνομα για την ΠΓΔΜ πρέπει να λειτουργεί ενοποιητικά για το καταλάγιασμα των εντάσεων στο εσωτερικό της και την συνδρομή του στην καθιέρωση και ενίσχυση της ταυτότητας, τον εμπλουτισμό της εθνικότητας.

Η πρόκληση της ένταξης της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση τη φέρνει αντιμέτωπη με μια σειρά κριτηρίων, η πλήρωση των οποίων προϋποθέτει την έσωθεν καλή μαρτυρία ενός εν δυνάμει αναπτυγμένου κράτους. Οικονομικοί συντελεστές, κοινωνικοπολιτικές δομές και τα παράγωγα αυτών απαιτείται να ακολουθούν τις ευρωπαϊκές προδιαγραφές, που συνεπάγεται τη σφυρηλάτηση ενός αρτιμελούς κράτους, ούτως ώστε να φέρει εν καιρώ τον τίτλο της υποψήφιας προς ένταξη χώρα.

³⁹ Arend Lijphart “Consociational Democracy”, *World politics*, 21,2, 1970, σελ 207-225

⁴⁰ Kofos E., “The Macedonian question: the politics of mutation”, *Balkan Studies*, no27, 1986, σελ 159

Γ. Η επίλυση της διαμάχης με άξονες τα πρότυπα του John Burton και του Harvard.

➤ Το πρότυπο του John Burton.

Για τον John Burton η διαμάχη, που συχνά συνδέεται με τη θεωρία των ανθρωπίνων αναγκών, χρήζει της ερμηνείας όχι τόσο των συμπτωμάτων, όσο των αιτιών που την προκάλεσαν. Η παράμετρος της επικοινωνίας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις μεταξύ των αντιτιθέμενων πλευρών διαπραγματεύσεις, καθορίζοντας σε μεγάλο βαθμό την έκβαση αυτών. Η διοχέτευση και αξιοποίηση ακατέργαστων πληροφοριών περιπλέκει τις προσλαμβάνουσες της κοινής γνώμης, ως εκ τούτου και των αρμοδίων προσελθόντων στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων για την εξεύρεση κοινών αποδεκτών λύσεων, κυρίως λόγω της αμφίδρομης σχέσης τους. Στον ίδιο βαθμό επηρεάζονται και διαμορφώνονται οι σχέσεις των διαφωνούντων, με την συγκεκριμένη αντίληψη των πραγμάτων να καθιστά δυσμενή την προσέγγιση παραγωγικών λύσεων. Η διαμάχη τείνει να περιλαμβάνει ένα ανταγωνιστικό σύνολο αντιλήψεων και αλληλεπιδράσεων, οι οποίες ρυθμίζονται από την εμπειρία, τους φόβους και τις πεποιθήσεις των εθνικών ομάδων (κάθε ένας αποδίδει τα χειρότερα κίνητρα στην άλλη πλευρά), ενώ το ανικανοποίητο των ανθρωπίνων αναγκών εξηγεί από μόνο του τη διαμαρτυρία και την παρατεταμένη διαμάχη.

Στην περίπτωση Ελλάδας-ΠΓΔΜ η ορθολογική ερμηνεία των γεγονότων, η χάραξη ουδέτερων και ανεπηρέαστων πολιτικών προς όφελος της αποτελεσματικής συνεργασίας και με όρους καλής γειτονίας, προσέκρουσε στην αντίδραση της κοινής γνώμης και υπολογίσθηκε με όρους κομματικού και πολιτικού κόστους, παρεμποδίζοντας την αυτενέργεια των υπευθύνων. Η εξακρίβωση των αιτιών εξ'ων συνετέθη το πρόβλημα και η αποκωδικοποίηση των προβαλλόμενων πληροφοριών για δήθεν επεκτατικές βλέψεις, που καλλιεργούνταν κατά το δοκούν και από τις δύο πλευρές, θα επέφεραν αποτελέσματα γόνιμα και άμεσα για τις σχέσεις των δύο χωρών, χωρίς ο παράγοντας χρόνος να καταφέρει να παρεισφρήσει για να συντηρηθεί η μισαλλοδοξία.

Αν προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε τη διαφορά Ελλάδα-ΠΓΔΜ με άξονα το πρότυπο του John Burton για τον ανθρώπινο συμπεριφορισμό, όπως ο τελευταίος διαμορφώνεται εν όψει της ικανοποίησης των ανθρωπίνων αναγκών, θα μπορούσαμε να διαπιστώσουμε την βαρύτητα των θέσεων των πολιτών της ΠΓΔΜ και των αιτουμένων τους. Η ικανοποίηση των ανθρωπίνων αναγκών, στην προκειμένη περίπτωση της αναγνώρισης, της ταυτότητας και της ασφάλειας, μέσα σε ένα εν ολίγοις «ανθρώπινο-οντολογικό πλαίσιο», θα συναντούσε τις προσδοκίες της γείτονος για την οικοδόμηση του έθνους-κράτους της. Καθόσον όμως οι απόψεις δίστανται, η ελληνική ένσταση αναγείρεται για να αποκρούσει οποιαδήποτε καπήλευση των πολιτιστικών και ιστορικών της θεμάτων. Το πλαίσιο στο οποίο κινείται η ελληνική πλευρά και αντιδρά κατ' αυτόν τον τρόπο δεν είναι κανένα άλλο παρά το «πολιτικό-ρεαλιστικό». Αν θα ερμηνευθεί ως προκλητικό το περιεχόμενο των διεκδικήσεων της ΠΓΔΜ για αναγνώριση του δικαιώματος του «ανήκειν» σε μια συλλογικότητα και του «φέρειν» μιας συμπαγούς εθνικής ταυτότητας, τότε η ελληνική αντίδραση θα χαρακτηρίζονταν επιεικώς κοντόφθαλμη σε ένα διεθνές περιβάλλον πολυπολιτισμικότητας και πλουραλιστικών αντιλήψεων. Η διευκρίνιση του ονόματος της Μακεδονίας και των παραγώγων αυτού, της ιστορικής των καταβολής και της πολιτιστικής των διάστασης στα σχολικά εγχειρίδια και στην συγγραφή της «Ιστορίας του Έθνους» και των δύο κρατών, θα συνηγορούσε υπέρ της αντικειμενικής θεώρησης της ιστορίας, του απεγκλωβισμού από την πλάνη και της αποσαφήνισης των διαφορούμενων ιστορικών εννοιών. Καθ' οδόν προς την συνεταιριστική κατάσταση και την ειρηνική συμβίωση, οι επικοινωνιακές διαδικασίες χρήζουν επανελέγχου, τα αιτήματα επανεξέτασης και εναλλακτικών προσεγγίσεων και η διοχετευμένη πληροφορία ορθής ερμηνείας και αποσαφήνισης.

➤ **Το πρότυπο του Harvard**

Ακολουθώντας το πρότυπο του Harvard για την επίλυση των διαφορών θα εστιάσουμε στα βασικά σημεία της θεωρίας, όπως διατυπώθηκαν στο πρώτο μέρος αυτής της εργασίας, σε μια προσπάθεια προσέγγισης της εξετάζουσας διαφοράς μεταξύ Ελλάδας και ΠΓΔΜ.

Ανθρώπινος παράγοντας

Η προσέγγιση του προβλήματος απαγκιστρωμένου από συναισθήματα, απειλές, φόβους και παρερμηνείες, καθίσταται κατ' αυτόν τον τρόπο πιο πρόσφορη για την αντικειμενική αντιμετώπιση των διαφορών. Οι δύο πλευρές στις μεταξύ τους διαπραγματεύσεις όφειλαν να προσέρχονται απαλλαγμένοι από συναισθηματικές φορτίσεις, πολύ δε περισσότερο έπρεπε να επιστρέφουν στις βάσεις τους με διαθέσεις κατευνασμού της κοινής γνώμης, με κίνητρα ορθολογικά, που να καταδεικνύουν την ανάγκη επίλυσης της διαφοράς. Άντ' αυτού δηλώσεις επί δηλώσεων, ερμηνείες και υποκειμενικές, αντιπολιτευόμενες εν πολλοίς προσεγγίσεις των εξελίξεων διατηρούσαν την εμπάθεια και απέτρεπαν από την αντικειμενική εκτίμηση της κατάστασης.

Συμφέροντα

Η προσήλωση στις διατυπωμένες θέσεις, άνευ ερμηνείας και εις βάθους εξέτασης όχι μόνο κωλυσιεργεί την επίλυση του προβλήματος, αλλά είθισται να καθιστά δυσανάγνωστα τα συμφέροντα, που υποκρύπτονται, και να θέτει τις διαπραγματεύσεις σε κίνδυνο εκτροχιασμού. Αν και σπάνια διατυπώνονται ορθοεπώς τα συμφέροντα της κάθε πλευράς, εν τούτοις η διαδικασία της αποκωδικοποίησης των θέσεων και της διερεύνησης των συγκαλυμμένων πίσω από τις θέσεις συμφερόντων, που υποκίνησαν και διατηρούν το πρόβλημα, θα αποτελέσει το έναυσμα για την αναζήτηση συνετών λύσεων. Στην υπό εξέταση περίπτωση, η εμμονή της ΠΓΔΜ στο ζήτημα της ονομασίας υποκρύπτει την ανάγκη για αναγνώριση της κρατικής της οντότητας, σύσταση της εθνικής ταυτότητας και ενίσχυση της ασφάλειάς της και η αντίδραση της Ελλάδας τον κίνδυνο της διακύβευσης των ιστορικών προσδιοριστικών της εθνικής της υπόστασης στοιχείων, της αμφισβήτησης της εθνικής της ομοιογενούς συνείδησης και της διατάραξης του στρατηγικού

της ρόλου στην περιοχή των Βαλκανίων μεταφράζοντας οποιονδήποτε συμβιβασμό σε αποτυχία της εξωτερικής της πολιτικής.

Επιλογές για αμοιβαίο όφελος

Η εγκατάλειψη του παιγνίου του μηδενικού αθροίσματος και των αποτελεσμάτων που η εφαρμογή του συνεπάγεται στη διαπραγματευτική διαδικασία και η αναζήτηση εναλλακτικών προσεγγίσεων-λύσεων του προβλήματος, γεγονός που βέβαια συνεπάγεται εφαρμογή δημιουργικών επιλογών και χρήση νέων πρακτικών, δύνανται να οδηγήσουν σε αποτελέσματα ικανοποιώντας αμφότερα τα διαφωνούντα μέρη. Η αναζήτηση κοινών οφελών και η εναρμόνιση των διαφορετικών συμφερόντων μέσα από δημιουργικές συμφωνίες, μέσα από τη διαπίστωση της διαστάσεως των πεποιθήσεων και των προβλέψεων, ευλόγως μπορούν να οδηγήσουν σε αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων, ενδεχομένως και σε συμφωνίες επικερδείς για τα αντιτιθέμενα μέρη. Για την Ελλάδα και την ΠΓΔΜ μια κοινώς αποδεκτή λύση, που δεν θα δημιουργεί στην αντίπαλη χώρα περισσότερα προβλήματα, πολύ δε περισσότερα που θα επιλύει το υπάρχον και θα διευθετεί το ζήτημα του ονομασίας με οφέλη και για τις δύο, θα επέτρεπε την εξομάλυνση των διμερών τους σχέσεων με την εφαρμογή συνετών λύσεων. Ορθή προσέγγιση του προβλήματος, απηλλαγμένη από συναισθηματισμούς, παροξυσμούς και εμπάθειες θα δρομολογούσε την οριστική επίλυση του ζητήματος της ονομασίας. Αν και κατά κοινή ομολογία χάθηκαν πολλές ευκαιρίες επωφελούς διακανονισμού, εν προκειμένω επιθετικοί προσδιορισμοί στον όρο Μακεδονία εκατέρωθεν θα απέδιδαν ισόποσης σημασίας καρπούς. Αν πάλι εγκαταλείπονταν οι προσβολές επί της ιστορικής συνέχεις των δύο κρατών, με την παραλλήλως αμοιβαία αποδοχή των ιδιαιτεροτήτων που φέρουν οι δύο πλευρές για την διασφάλιση του παρόντος, πολύ δε περισσότερο του μέλλοντος, Ελλάδα και ΠΓΔΜ θα βρίσκονταν πολύ κοντά στην εδραίωση της υγιούς συνεργασίας και της αρμονικής συμβίωσης.

Χρήση αντικειμενικών κριτηρίων

Η διαπραγμάτευση βάσει αρχών εδράζεται στην χρήση νομικών προτύπων, αντικειμενικών κριτηρίων και δίκαιων διαδικασιών. Σε αυτή την περίπτωση η παρουσία ενός ουδέτερου διαμεσολαβητή, ο οποίος θα

προσεγγίσει αντικειμενικά το πρόβλημα και θα διερευνήσει εναλλακτικές λύσεις επικαλούμενος γενικές αρχές, θα λειτουργούσε υπέρ της αναζήτησης βιώσιμων λύσεων για τα αντιτιθέμενα μέρη. Στην περίπτωση Ελλάδας και ΠΓΔΜ η διαμεσολαβητική διαδικασία υπό την αιγίδα του ΟΗΕ δια του αντιπροσώπου του Matthew Nimetz, εφαρμόζεται για τον απεγκλωβισμό των αντιφρονούντων από τις παγιωμένες θέσεις των και την διατύπωση προτάσεων προς την ικανοποίηση των συμφερόντων τους. Γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου όπως αυτή της εδαφικής ακεραιότητας, της κρατικής κυριαρχίας, της ανεξαρτησίας, της μη επέμβασης, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της καλής πίστεως και του σεβασμού των συμπεφωνημένων⁴¹ μπορούν κάλλιστα να αποτελέσουν τη βασική βιβλιογραφία στη συγγραφή του διαπραγματευόμενου κειμένου.

⁴¹ Ρούκουνας Ε., *Διεθνές Δίκαιο*, τεύχος πρώτο, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1997, σελ. 213-222

Δ. Εν είδει συμπερασμάτων

Καθόσον ο συντελεστής χρόνος και η δυναμική του εθνικισμού διείσδυσαν στις διαπραγματευτικές διαδικασίες Ελλάδας και ΠΓΔΜ για το επίμαχο ζήτημα της ονομασίας, εν έτει 2006 οι προτάσεις του διαμεσολαβητή των Ηνωμένων Εθνών Matthew Nimetz τίθενται προς συζήτηση στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Οποιαδήποτε μη επιθυμητή προσβάλλουσα τα εθνικά συμφέροντα των δύο κρατών λύση είναι αδύνατη προς επικύρωση. Αδύνατη καθίσταται εξ αυτού και η μονομερής ικανοποίηση των θέσεων. Σύγκλιση απόψεων περί εναλλακτικών λύσεων κοινού οφέλους, απαγκίστρωση από στείρες πολιτικές και εξορθολογισμός της περιρρέουσας αντίληψης για το αντίπαλο δέος, θα καθιστούσαν ευπροσήγορη και ευνόητη την πρόταση εκείνη που θα ικανοποιούσε αμφότερα τα συμφέροντα, ασχέτως του κομματικού και πολιτικού κόστους, που θα διέκριναν αστόχως αιθεροβάμονες κριτικοί.

Για την Ελλάδα, αν και το «σκοπιανό» προς στιγμήν διακινδύνευσε να αποπλανήσει την εξωτερική πολιτική από την εξ ανατολής χρονίζουσα τουρκική απειλή, κρίνοντας εκ των σημερινών εξελίξεων της διαμάχης, της καταλογίζεται η ευθύνη της εφαρμογής προσωποπαγών πολιτικών. Η διφυής υπόσταση του ζητήματος, η συναισθηματική και πολιτική-ρεαλιστική του διάσταση δηλαδή, δεν υπήρξε ευδιάκριτη εξ αρχής και μάλλον περιέπλεξε πολύ περισσότερο τους εκπροσώπους της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, οι οποίοι είχαν να αντιμετωπίσουν τις αντιδράσεις μερίδας του ελληνικού λαού και τις διεθνείς επιταγές για τη διατήρηση των ισορροπιών στην περιοχή των Βαλκανίων. Παραβλέποντας σημαντικότερες παραμέτρους των διμερών της σχέσεων με την ΠΓΔΜ, αναλώθηκε σε παιχνίδια λεκτικών όρων για το όνομα της γείτονος. Το μεμπτό της ελληνικής τακτικής εντοπίζεται στον εγκλωβισμό της σε εκτιμήσεις του κομματικού και πολιτικού κόστους, που θα συνεπαγότανε κάθε κίνηση, μη φίλα προσκείμενη στην αντίληψη των ελλήνων-ψηφοφόρων για τις ελληνικές θέσεις. Η διασφάλιση και ενίσχυση των ελληνικών οικονομικών συμφερόντων, τα οποία βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση με τις ελληνικές επενδύσεις και την διείσδυση της ελληνικής οικονομίας στην αγορά της γειτονικής χώρας, η εδραίωση μιας ασφαλούς και υγιούς πολιτικοκοινωνικής οντότητας στα βόρεια σύνορα της Ελλάδας και η

ενδυνάμωση του πρωταγωνιστικού ρόλου της Ελλάδας όφειλαν να αποτελούν βασικές προτεραιότητες, μη προσπελάσιμες από το ζήτημα της ονομασίας. Άντ' αυτού η ελληνική πλευρά αυτοπαγιδεύθηκε θέτοντας εαυτόν μέρος του προβλήματος, δυσχεραίνοντας κατά πολύ τη θέση της στο διεθνή χώρο με αυτή την εμπλοκή και εκθέτοντας δημόσια την έλλειψη διπλωματικών και πολιτικών μηχανισμών καταστολής κρίσεων. Έλλειμμα εθνικής στρατηγικής, παθογένεια της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής και διολίσθησή της στον εθνικισμό εν τω μέσω της κρίσης των διμερών της σχέσεων με την ΠΓΔΜ συνθέτουν την εικόνα μιας χώρας, της οποίας η πολιτική ηγεσία αναλώθηκε στο κόστος που θα επέφερε ένας συμβιβασμός υπέρ των Σκοπίων.

Σημαντική παράμετρος της ερμηνείας των ελληνικών διπλωματικών ελιγμών και κινήσεων αποτελεί η εδραιωμένη αντίληψη περί ελληνικού έθνους και ελληνικής ιστορίας. Η αξιοποίηση των ιστορικών στοιχείων και ο μετασχηματισμός της ελληνικής ιστορίας σε «γεωγραφική επικράτεια»,⁴² η αναπαραστασιακή γεωπολιτικοποίηση της ιστορίας του ελληνικού έθνους,⁴³ η αντίληψη περί ανάδελφου ελληνικού κράτους και αναλλοίωτης διαχρονικής ελληνικής ταυτότητας εξύφαναν τον εγωκεντρισμό, τον εθνοκεντρισμό και την πολιτισμική αλαζονεία. Το σύνδρομο της συνομοψίας για την προσβολή των ελληνικών εθνικών συμφερόντων από τους έξωθεν κακόβουλους επιτηρητές συντηρεί ακόμη το φόβο των ελλήνων για διακύβευση των ζωτικών τους συμφερόντων. Τα προαναφερθέντα αρκούν για να καταλογίσουν στην ελληνική πλευρά την χρήση τακτικών αποκομμένων από το σύγχρονο πλουραλιστικό θεωρητικό πλέγμα των διεθνών σχέσεων, προσκολλημένων ωστόσο, σε μια αναχρονιστικού τύπου αντίληψη περί εθνικού συμφέροντος. Επί παραδείγματι, περισσότερο προσοδοφόρα μπορεί να καταστεί η συνύπαρξη της Ελλάδας με ένα αρτιμελές κράτος, του οποίου η ιστορία θα είναι ευδιάκριτα αποσαφηνισμένη και το όνομά του δεν θα ερμηνεύεται υπό το φόβο των αλυτρωτικών βλέψεων. Ελληνικά συμφέροντα διασφαλίζονται σε ένα περιβάλλον ευρωπαϊκό και κατ' επέκταση διεθνικό, με την αρμονική συμβίωση να προαπαιτείται. Επαναδιατύπωση του ελληνικού

⁴² «εφ' όσον η Μακεδονία αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της Ελληνικής ιστορίας, το να αποκαλούνται κάποιοι μη έλληνες Μακεδόνες και το να αποκαλούν το κράτος τους Μακεδονία ισοδυναμεί με εδαφική εισβολή», βλ. Δοξιάδης, σελ 87-101

⁴³ ό. π. σελ 92

δόγματος προς αυτή την κατεύθυνση δεν θα μπορούσε να μεταφραστεί ως καταρράκωση της ελληνικής αξιοπρέπειας.

Η ΠΓΔΜ αναστηλώνοντας την εθνική της ταυτότητα επιθυμεί τη λύση εκείνη που θα της διασφαλίζει την παρουσία της στο διεθνή χώρο. Παρότι σήμερα τυγχάνει της αναγνώρισης από εκατό και πλέον κράτη, η είσοδος της σε διεθνείς οργανισμούς με το συνταγματικό της όνομα προσκρούει στις αποφάσεις 817/1993 και 845/1993 του Συμβουλίου Ασφαλείας και το ζήτημα της ονομασίας αποτελεί αντικείμενο διαπραγματεύσεων. Οι διαδικασίες για την εν καιρώ ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς προϋποθέτουν και την κύρωση της Συμφωνίας Σύνδεσης από όλα τα κράτη-μέλη της Ένωσης, συνδράμουν προς την διακίνηση των διεργασιών για την οριστική διευθέτηση του ζητήματος, μιας λύσης βέβαια που θα χαίρει και της ελληνικής συγκατάθεσης. Καλείται έτσι η ΠΓΔΜ να μετριάσει τους εθνικιστικούς της παροξυσμούς, να εγκαταλείψει την αδιάλλακτη θέση για την αναγνώριση του συνταγματικού της ονόματος και να επαναπροσδιορίσει τις εφαρμοσμένες πολιτικές της. Η προοπτική της υιοθέτησης κοινής αποδεκτής λύσης, που μεταφράζεται ως αλλαγή του συνταγματικού της ονόματος, μοιάζει μοναδική πρόκληση για την χώρα, της οποίας η εθνική συγκρότησή της ταυτίζεται, καθώς πρεσβεύεται από την πολιτική ηγεσία της, με το όνομα της Μακεδονίας.

Η τελική έκβαση του ζητήματος της ονομασίας δεν πρέπει να εκτιμηθεί με τους όρους του παιγνίου του μηδενικού αθροίσματος. Αμφότεροι στόχοι μπορούν να τύχουν της ομοφωνίας των δύο χωρών, εφόσον συνεκτιμηθούν ορθά οι επιδιωκόμενοι στόχοι και τα κίνητρα που τους συνθέτουν. Εφόσον γίνουν αντιληπτά και αποσαφηνιστούν τα συμφέροντα των δύο χωρών, τα οποία συγγενεύουν στο βαθμό που στοχεύουν στη διασφάλιση της σταθερότητας στην περιοχή και στην εδραίωση της υγιούς συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών, η εποικοδομητική διαπραγμάτευση δύναται να προσδώσει σημαντικά οφέλη. Το ζητούμενο θα είναι ο αντίκτυπος οποιαδήποτε λύσης στο εσωτερικό της κάθε χώρας. Επαφίεται οπότε στις πολιτικές αρχές και στους επαίοντες, ωσάν διαμορφωτές της κοινής γνώμης, μη εξαιρουμένων των ΜΜΕ, να μεταγλωττίσουν την προτεινόμενη λύση επακριβώς και σαφώς, εντοπίζοντας τα οφέλη, απορρίπτοντας τους

εθνικιστικούς αλαλαγμούς, διαχειριζόμενοι σωστά τις νέες συνθήκες που θα αναδυθούν.

Εκ των άνω ορμώμενοι και αφού προσπαθήσαμε να προσεγγίσουμε τη διαμάχη Ελλάδας και ΠΓΔΜ με άξονες τα πρότυπα επίλυσης του John Burton και του Πανεπιστημίου Harvard, μπορούμε να τροποποιήσουμε το πρώτο σκέλος της υπόθεσης εργασίας ως εξής : οι προσδοκώμενοι στόχοι, κυρίως εκείνοι που σχετίζονται επαρκώς με τα εθνικά συμφέροντα, μπορούν να ικανοποιηθούν πλήρως και οι διαπραγματεύσεις να χαίρουν της ομοφωνίας των δύο κρατών, εφόσον αποκρυπτογραφηθούν οι θέσεις των αντιτιθέμενων πλευρών και αναδυθούν τα πραγματικά συμφέροντά τους, τα οποία και σχετίζονται με την βιωσιμότητα και την ανάπτυξη καθ' εκάστου κράτους. Εννοιολογική ερμηνεία των λέξεων βιωσιμότητα και ανάπτυξη επιτρέπει την αναφορά στην χρονική στιγμή του παρόντος και του μέλλοντος. Εξ αυτού, τα δύο κράτη οφείλουν να συντάξουν τις δυνατότητές τους για την καλλιέργεια υγιών συνθηκών συμβίωσης και συνεργασίας για το παρόν και το μέλλον.

Ερχόμενοι στο δεύτερο σκέλος της υπόθεσης εργασίας, μπορούμε να επιβεβαιώσουμε εκ των αναφερθέντων ότι ο η ψυχολογική διάσταση της διαμάχης, η δυναμική του εθνικισμού, η ερμηνεία της διαφοράς κατά το δοκούν και ο παράγων χρόνος καθιστούν δυσδιάκριτα τα συμφέροντα, διατηρούν την ένταση και κωλυσιεργούν τις διαδικασίες εξεύρεσης οριστικής και γόνιμης λύσης. Αυτές οι συντρέχουσες μεταβλητές αν είχαν προληφθεί εν τη γενέσει τους ή έστω περιοριστεί, το ζήτημα της ονομασίας μεταξύ Ελλάδας και ΠΓΔΜ σήμερα θα είχε επιλυθεί προς όφελος και των δύο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

- Arend Lijphart “Consociational Democracy”, *World politics*, 21,2, 1970
- Burton John W., *International relations, a general theory*, Cambridge University Press, Cambridge, 1967
- Burton John W., *Deviance, Terrorism and War: The Process of Solving Unsolved Social and Political Problems*. New York: St. Martins Press and Oxford; Martin Robertson, 1979
- Burton, John W. *Conflict and Communication: The Use of Controlled Communication in International Relations*. London: Macmillan and New York: Free Press, 1993
- Burton J. *Conflict resolution: the human dimension*, The international Journal of Peace Studies, http://www.gmu.edu/academic/ijps/vol3_1/cover3_1.htm
- Carr E. H., *The twenty-Years’ Crisis 1919-1939, an introduction to the study of international relations*, Macmillan, London, 1939
- Deutsch K., *The Nerves of Government: Models of Political Communication and control*, The Free Press, 1963
- Fisher Roger, Ury William, Patton Bruce, *Getting to yes, negotiating an agreement without giving in*, Great Britain, Cox& Wyman Ltd Press, 1982
- Fisher Ronald, *Complementary between unofficial and official tracks: the potential of transfer from interactive conflict resolution*, (paper presented at the annual conference of the international studies Association, New Orleans, March 2002) Washington, American University Press, 2002
- Holsti K. J., *International Politics: A framework for analysis*, Englewood Cliffs,N.J.: Prentice Hall, 1977
- International Crisis Group, “Macedonian’ s Name: Why the dispute matters and how to resolve it”, στο <http://www.crisisiweb.org/projects/showreport.cfm>
- Kofos E., “*The Macedonian question: the politics of mutation*”, *Balkan Studies*, no27, 1986
- Marcus G., “Past, present and emergent identities: requirements for ethnographies of late twentieth-century modernity worldwide” στο Lash S., Friendman J. (επιμ.), *Modernity and identity*, Oxford: Blackwell
- Morgenthau H., *Dilemmas of Politics*, Chicago, University of Chicago Press, 1958

- Richardson John, Wang Jianxin, *Ethnic peace accords and ethnic conflict resolution, a survey*, New York: St. Martin's Press, 1993
- Tziampiris A., *Greece, European Political Cooperation and the Macedonian Question*, Aldershot, 2001
- Wasby S. L., *Political Science- the discipline and its dimensions, An introduction*, Scribners, 1970

Ελληνική

- Βαλντέν Σ., *Η Ελλάδα στα Βαλκάνια και τον Κόσμο 1995-2003, ο δύσκολος εκσυγχρονισμός της εξωτερικής πολιτικής*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, 2004
- Βαρβαρούσης Π., *Ελληνική Διπλωματία, παραδοσιακή ελληνική διπλωματία στη σύγχρονη εξωτερική πολιτική*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1983
- Βερέμης Θ., *Βαλκάνια, από τον 19^ο αιώνα στον 21^ο αιώνα, δόμηση και αποδόμηση κρατών*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2004
- Βερέμης Θ., Κουλουμπής Θ., *Ελληνική εξωτερική πολιτική, προοπτικές και προβληματισμοί*, εκδ. Ι. Σιδερης, Αθήνα, 1995
- Βλασιδής Β., *Τα μέσα ενημέρωσης στα Βαλκάνια*, εκδ. ΒΑΝΙΑΣ, Θεσσαλονίκη, 2001
- Γκέφου- Μαδιανού Δ., (επιμ.), *«Εαυτός και «Άλλος»*, εκδ. Cutenberg, Αθήνα, 2003
- Δημαράς Κ., *Ελληνικός ρομαντισμός*, εκδ. Ερμης, Αθήνα, 1994
- Δοξιάδης Κ., *Εθνικισμός, ιδεολογία μέσα μαζικής επικοινωνίας*, εκδ. Πλέθρον, Αθήνα
- Ηρακλείδης Α., *Η διεθνής κοινωνία και οι θεωρίες των διεθνών σχέσεων*, εκδ. Ι. Σιδερης, Αθήνα, 2000
- Habermas J, *Κείμενα γνωσιοθεωρίας και κοινωνικής κριτικής*, Αθήνα, εκδ. Πλέθρον, 1990
- Κουλουμπής Θ., *Διεθνείς Σχέσεις, Εξουσία και Δικαιοσύνη*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1995
- Κωφός Ε., Βλασιάδης Β. (επιμέλεια), *Αθήνα-Σκόπια η επτάχρονη συμβίωση, (1995-2002)*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2003
- Λυριντζής Χ., Σπουρδαλάκης Μ., «Περί λαϊκισμού: μια σύνθεση με αφορμή την ελληνική βιβλιογραφία», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής επιστήμης*, τεύχος 1, Ιανουάριος, 1993
- Μεταξάς Α., *Πολιτική Επικοινωνία*, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2001
- Ντόκος Θ., Τσάκωνας Π., *Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2005

- Παπακωνσταντίνου Μ., *Το ημερολόγιο ενός πολιτικού. Η εμπλοκή των Σκοπίων*. Εκδ. Εστία, Αθήνα, 1994
- Παρατηρητήριο Βαλκανίων FYROM*, εκδ. ΙΣΤΑΜΕ, Αθήνα, 1999
- Ρούκουνας Ε., *Διεθνές Δίκαιο*, τεύχος πρώτο, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1997
- Σέκερης Γ., *Η Ελλάδα στη «νέα τάξη», η εθνική μας στρατηγική στον 21^ο αιώνα*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2004
- Τζιαμπίρης Α., *Διεθνείς σχέσεις και το Μακεδονικό Ζήτημα*, Αθήνα, ΕΛΙΑΜΕΠ, 2003
- Taylor P., *Πόλεμος και διεθνείς σχέσεις στην εποχή της πληροφόρησης*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2004
- Τσιτσελίκης Κ., Χριστόπουλος Δ. (επιμ), *Το μειονοτικό φαινόμενο στην Ελλάδα*, εκδ. Κριτική, Αθήνα 1997

Πηγές από το διαδίκτυο

- http://www.ekathimerini.com/adcgi/news/_w_articles_politics_100010_11/10/2005
- <http://www.mfa.gr>
- http://www.mpa.gr/specials/fyrom_name/gr-fyrom.html
- <http://www.macedonian-heritage.gr/index.html>
- <http://www.tanea.gr>
- <http://www.vima.gr>
- <http://www.neolaiaperiodiko.gr>
- <http://www.e-grammes.gr>
- <http://www.panmacedonian.gr>
- <http://www.philelefteros.gr>
- <http://www.crisisiweb.org/projects/showreport.cfm>
- http://www.gmu.edu/academic/ijps/vol3_1/cover3_1.htm